

(*)Facultade de Ciencias Xurídicas e do Traballo

Información xeral do centro

(*)

Pode atopar toda a información do centro e as titulacións na páxina web:

https://fccxxt.webs.uvigo.es

Máster Universitario en Menores en Situación de Desprotección y Conflicto Social

Subjects

Year 1st

Code	Name	Quadmester	Total Cr.
V08M042V01101	Regulatory Framework for the Protection of Minors	1st	5
V08M042V01102	Measures to Protect Minors at risk and Abandonment	1st	7
V08M042V01103	National and International Adoption of Minors	1st	4
V08M042V01104	Civil Procedure and the Protection of Minors. Voluntary Jurisdiction and Litigation	1st	4
V08M042V01105	The Minor as a Victim of Criminal Acts	1st	5
V08M042V01106	The Minor as an Offender	1st	5
V08M042V01201	Criminal Process of Minors	2nd	5
V08M042V01202	The Socio-Educational Intervention involving Minors at Risk, Unprotected and in Social Conflict	2nd	7
V08M042V01203	Mediation as a Means of Solving Conflicts with Minors	2nd	6
V08M042V01204	Final Year Dissertation	2nd	12

IDENTIFYING DATA

Marco Normativo da Protección do Menor

Subject	Marco Normativo da Protección do Menor			
Code	V08M042V01101			
Study programme	Máster Universitario en Menores en Situación de Desprotección e Conflito Social			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	5	Mandatory	1	1c
Teaching language	Castelán Galego			
Department	Dereito privado Dereito público			
Coordinator	Pacho Blanco, Xosé Manuel			
Lecturers	Arias Martínez, María Antonia Pacho Blanco, Xosé Manuel Riquelme Vázquez, Pablo Sánchez Ramos, María Belén			
E-mail	xmpacho@uvigo.es			
Web				
General description	Nesta asignatura se analizará o marco normativo de protección do menor nos ámbitos internacional, estatal e autonómico.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Code	
C1	Capacidade de comprender sistemáticamente a situación xurídica e social dos menores desprotexidos e en conflito social
C2	Capacidade de facer unha avaliación e análise crítica da normativa vixente e dos mecanismos de intervención psico-social aplicables ós menores desprotexidos e en conflicto social
C3	Capacidade de aplicar os coñecementos adquiridos e de resolver problemas que afectan ós menores desprotexidos e en conflito social, dende una perspectiva interdisciplinar
C7	Capacidade de facer unha análise crítica e debatir en foros de carácter científico e investigador propostas e ideas novas xurdidas no referido ámbito de estudo

Resultados previstos na materia

Expected results from this subject	Training and Learning Results
Capacidade de realizar unha avaliación e análise crítica da normativa vixente e dos mecanismos de intervención psico-social aplicables aos menores desprotexidos e en conflito social	C1 C2 C3 C7
Capacidade de aplicar os coñecementos adquiridos e de resolver problemas que afectan os menores desprotexidos e en conflito social, desde unha perspectiva interdisciplinar	C1 C2

Contidos

Topic	
1. O marco xurídico dos dereitos dos menores. Orixe e fundamento	1.1. O tempo dos Dereitos 1.2. Perspectiva histórica dos dereitos dos menores 1.3. Enfoques teóricos dos dereitos Fundamentais dos menores 1.4. Marco normativo da protección dos menores 1.5. Os dereitos dos menores na práctica dos Tribunais 1.6. Conclusións
2. A protección internacional do menor	A Convención sobre os Dereitos do Neno; o Dereito Internacional Humanitario; instrumentos europeos de protección do menor.
3. Protección constitucional do menor	3. Protección constitucional do menor

4. Normativa estatal e autonómica de protección de menores	Asistencia e protección dos menores polas administracións públicas: Marco normativo. 1. Introducción ao sistema de fontes no ordenamento xurídico español 2. Protección dos menores na CE 2.1. Protección da infancia: art. 39 CE 2.2. Competencia autonómica en materia de protección de menores 3. Normativa estatal e autonómica de protección do menor 4. O dereito dos menores a recibir asistencia e protección das Administracións públicas 5. Protección do menor: competencias da Administración autonómica e local 5.1. Administración autonómica 5.2. Administración municipal Réxime xurídico dos centros de atención a menores 1. Delimitación conceptual dos servizos sociais como servizo público 2. Dereitos dos cidadáns ao acceso e ás prestacións sociais 3. Posición xurídica do usuario durante a realización das prestacións 4. Quen son titulares do dereito de acceso aos servicios sociais? 5. Catálogo de servizos sociais 6. Réxime de intervención da Administración neste tipo de servizos 7. Formas de prestación
5. Estatuto xurídico do menor estranxeiro	5.1. A protección xurídica da infancia no ordenamento xurídico español 5.2. Réxime xurídico dos menores estranxeiros non acompañados 5.3. A inmigración infantil e os dereitos dos menores estranxeiros 5.4. Debates e problemas sobre a protección dos menores estranxeiros

Planificación			
	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Estudo previo	0	25	25
Traballo tutelado	0	30	30
Resolución de problemas	0	13	13
Estudo de casos	0	13	13
Prácticas con apoio das TIC	0	4	4
Lección maxistral	20	20	40
*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.			

Metodoloxía docente	
	Description
Estudo previo	Procura, lectura e traballo de documentación, propostas de resolución de problemas e/ou exercicios que se realizarán na aula e/ou laboratorio de forma autónoma por parte do alumnado.
Traballo tutelado	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia,prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma dos estudantes que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...
Resolución de problemas	Actividade na que se formulan problemas e/ou exercicios relacionados coa materia. O alumno debe desenvolver as solucións adecuadas ou correctas mediante a exercitación de rutinas, a aplicación de fórmulas ou algoritmos, a aplicación de procedementos de transformación da información dispoñible e a interpretación dos resultados. Adóitase empregar como complemento da lección maxistral.
Estudo de casos	Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipótese, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse en procedementos alternativos de solución.
Prácticas con apoio das TIC	Actividades de aplicación dos coñecementos a situacións concretas e de adquisición de habilidades básicas e procedimentais relacionadas coa materia obxecto de estudo. Desenvólvense a través do TIC de maneira autónoma.
Lección maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.

Atención personalizada	
Methodologies	**Description**

Resolución de problemas	O profesorado atenderá personalizadamente ou en grupo a actividade na que se formulan problema e/ou exercicios relacionados coa materia. O alumno debe desenvolver as solucións adecuadas ou correctas mediante a ejercitación de rutinas, a aplicación de fórmulas ou algoritmos, a aplicación de procedementos de transformación da información dispoñible e a interpretación dos resultados. Adóitase utilizar como complemento da lección maxistral.
Estudo de casos	O profesorado atenderá personalizadamente ou en grupo a actividade encamiñada á análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipótese, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse en procedementos alternativos de solución.
Prácticas con apoio das TIC	O profesorado atenderá personalizadamente ou en grupo as actividades de aplicación dos coñecementos a situacións concretas e de adquisición de habilidades básicas e relacionadas coa materia obxecto de estudo. Desenvólvense a través do TIC de maneira autónoma.
Estudo previo	O profesorado atenderá personalizadamente ou en grupo as actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.
Traballo tutelado	O profesorado atenderá personalizadamente ou en grupo o traballo co que o estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma de/dos estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...

Avaliación

	Description	Qualification	Training and Learning Results
Traballo tutelado	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma de/dos estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción.	40	C1 C2 C3 C7
Resolución de problemas	Actividade na que se formulan problemas e/ou exercicios relacionados coa materia. O alumno debe desenvolver as solucións adecuadas mediante a aplicación dos coñecementos adquiridos, da información dispoñible e a interpretación dos resultados. Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo,resolvelo, xerar hipótese, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, e adestrarse en procedementos alternativos de solución. O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara investigacións, memorias, resumos de lecturas e conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/s estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción.	20	C1 C2 C3 C7
Lección maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante. Charla aberta entre un grupo de estudantes. Poderá centrarse nun tema dos contidos da materia, na análise dun caso, no resultado dun proxecto, exercicio ou problema desenvolvido previamente nunha sesión maxistral.	40	C1 C2 C3 C7

Other comments on the Evaluation

ALUMNADO SISTEMA DE AVALIACIÓN CONTINUA

Para que o estudantado sexa avaliado deberá asistir como mínimo ao 75% das clases. O estudantado que, puntualmente e por motivos xustificados, non poida completar a asistencia ao 75% das clases, deberá porse en contacto coa persoa coordinadora da materia, quen avaliará se esa puntual falta de asistencia pode ser suplida polos métodos de avaliación que se lle indiquen.

Pola asistencia a clase o estudantado poderá obter ata un 40% da cualificación final. O 60% restante da cualificación final resultará da avaliación dos traballos ou actividades establecidas polo profesorado baixo supervisión do Coordinación da

materia, coas seguintes porcentaxes: 40% para o traballo tutelado, e un 20% dun caso práctico ou similar.

ALUMNADO SISTEMA DE AVALIACIÓN GLOBAL

O alumnado que non asista ao mínimo do 75% das sesións da materia e que, no seu caso, non xustifique debidamente a falta de asistencia puntual e imprevisible, poderá obter o 100% da cualificación realizando unha proba final de avaliación, teórica e/ou práctica, que lle indicará a coordinación da materia, na convocatoria ordinaria e/ou extraordinaria fixada ao efecto, ademais de entregar os traballos ou actividades esixidas na materia ao longo do curso, se así llo indicara a persoa responsable.

Bibliografía. Fontes de información
Basic Bibliography
BOBBIO, Norberto, **El tiempo de los derechos**, Editorial Sistema, 1991
Complementary Bibliography
FERRAJOLI, L., **Derechos y garantías: La ley del más débil**, Editorial Trotta, 2016
DE SOUSA SANTOS, BOAVENTURA, **De la mano de Alicia. Lo social y lo político en la postmodernidad**, Editorial Uniandes, 2011
GARCÍA VÁZQUEZ, S., **El estatuto jurídico-constitucional del extranjero en España**, Tirant lo Blanch, 2007
SENOVILLA HERNÁNDEZ, D., **Menores no acompañados y separados en Europa. Un estudio comparado de seis países**, Menores migrantes sin referentes familiares..., 2009
CAMPOY CERVERA, I., **La fundamentación de los derechos de los niños. Modelos de reconocimiento y protección**, Editorial Dykinson, 2006
PACHO BLANCO, X. M., **Menores extranjeros no acompañados. Del marco legal a los derechos fundamentales**, Capítulo de Libro - Nuevas normatividades: inteligencia artificial, derecho y género, Thomson Reuters Aranzadi, 2021
PACHO BLANCO, X. M., **Autonomía de la voluntad y derechos de los menores: transexualidad e interés superior del menor**, Capítulo de libro - Derecho, desarrollo y nuevas tecnologías, Thomson Reuters Aranzadi, 2019

Recomendacións
Subjects that continue the syllabus
Medidas de Protección do Menor en Situación de Risco e Desamparo/V08M042V01102
Adopción Nacional e Internacional de Menores/V08M042V01103
A Mediación como Medio de Solución de Conflitos con Menores/V08M042V01203
Proceso Penal de Menores/V08M042V01201
A Intervención Socio-Educativa con Menores en Situación de Risco, Desprotección e Conflito Social/V08M042V01202
Procedementos Civís e Protección de Menores. Xurisdición Voluntaria e Contenciosa/V08M042V01104
O Menor como Infractor/V08M042V01106
O Menor como Vítima de Feitos Delitivos/V08M042V01105

IDENTIFYING DATA				
Medidas de Protección do Menor en Situación de Risco e Desamparo				
Subject	Medidas de Protección do Menor en Situación de Risco e Desamparo			
Code	V08M042V01102			
Study programme	Máster Universitario en Menores en Situación de Desprotección e Conflito Social			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	7	Mandatory	1	1c
Teaching language	Castelán Galego			
Department	Análise e intervención psicosocioeducativa Dereito privado Dereito público Socioloxía, ciencia política e da administración e filosofía			
Coordinator	Martínez Hens, Elena			
Lecturers	Casado Neira, David Estévez Abeleira, Teresa Dolores Fariña Rivera, Francisca Martínez Hens, Elena Martínez Táboas, María Teresa Noriega Rodríguez, Lidia			
E-mail	mhens@uvigo.es			
Web				
General description	Nesta materia realízase un estudo sobre o réxime protector ao menor de idade en situación de risco e desamparo instaurado por el ordenamento xurídico. Para iso é preciso determinar que entende o lexislador como situacións que provocan la desprotección dos menores de idade e cales son os mecanismos que legalmente se estableceron para a súa superación. Debido á amplitude de supostos nos que o menor pode atoparse, se dividiu a materia en diferentes apartados nos que se analiza, de forma puntual, a problemática específica. En referencia ao contido da materia, sinalar que se analizarán as normativas en vigor e para observar a súa aplicación práctica comentaranse diversas resolucións administrativas e xudiciais.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Code	
B1	capacidade de síntesis e análisis
B2	capacidade de aprender de forma autónoma
B3	capacidade de xestión da información
B4	capacidade de organizar e planificar
B5	capacidade de resolver problemas de forma efectiva
B6	capacidade de argumentar e rebatir ideas, aplicando un pensamento crítico e lóxico
B7	capacidade de investigar de forma colaborativa
B8	preocupación pola calidade
B9	comportarse de forma ética e con responsabilidade social como cidadán e como investigador
B10	comunicarse de manera efectiva no ámbito académico e investigador
B11	traballar desde unha perspectiva comparada, manexando información comparada e interdisciplinar
B12	capacidade de captar e aproveitar con eficiencia os recursos destinados á investigación
C1	Capacidade de comprender sistemáticamente a situación xurídica e social dos menores desprotexidos e en conflito social
C2	Capacidade de facer unha avaliación e análise crítica da normativa vixente e dos mecanismos de intervención psico-social aplicables ós menores desprotexidos e en conflicto social
C3	Capacidade de aplicar os coñecementos adquiridos e de resolver problemas que afectan ós menores desprotexidos e en conflito social, dende una perspectiva interdisciplinar
C4	Dominar habilidades e métodos de investigación específicamente relacionados cos menores desprotexidos e en conflito social
C5	Capacidade de concebir, deseñar e por en práctica, con seriedade académica, un proceso de investigación no ámbito dos menores desprotexidos e en conflito social
C6	Capacidade de comunicar e compartir coa comunidade académica e a sociedade en xeral os resultados da investigación para o su aprovechamiento efectivo

C7	Capacidade de facer unha análise crítica e debatir en foros de carácter científico e investigador propostas e ideas novas xurdidas no referido ámbito de estudo
C8	Capacidade de incentivar e impulsar en contextos académicos e profesionais a investigación no ámbito dos menores desprotexidos e en conflito social

Resultados previstos na materia		
Expected results from this subject	Training and Learning Results	
Coñecemento por parte do estudante os aspectos teóricos e prácticos dos menores de idade en situación de risco e desamparo. O alumno poderá profundar en temas tales como, entre outros, o acollemento de menores e a protección do menor nas situacións de crises de parella e de discapacidade.	B1 B2 B3 B4 B5 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12	C1 C2 C3 C4 C5 C6 C7 C8

Contidos	
Topic	
Estatuto xurídico do menor: evolución histórica.	Cambios lexislativos na proteción do menor. Evolución histórica e configuración actual.
Indicadores de desprotección familiar e social dos menores.	A familia contemporánea. Definición e tipoloxía familiar. Familias funcionais, disfuncionais e desestructuradas. O menor en situación de exclusión social. Causas, factores de risco social e tipos de exclusión social e/ou marxinación social do menor. Indicadores de desprotección familiar e social dos menores.
Situacións de risco e desamparo. Garda. Acollemento.	Diferenciación entre as situacións de risco e desamparo. A garda administrativa. O acogimiento familiar e residencial. Novidades na lexislación actual.
Protección do menor en situacións de crises de parella. Protección do menor con discapacidade.	Medidas de apoio do menor con discapacidade. O interés do menor. Custodia individual e custodia compartida. Lexislación estatal e autonómica.

Planificación			
	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Resolución de problemas de forma autónoma	0	89	89
Lección maxistral	24	0	24
Exame de preguntas obxectivas	1	61	62
*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.			

Metodoloxía docente	
	Description
Resolución de problemas de forma autónoma	Actividade na que se formulan problemas e/ou exercicios relacionados coa materia. O alumno debe desenvolver as solucións adecuadas mediante a aplicación dos coñecementos adquiridos, da información dispoñible e a interpretación dos resultados. Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipótese, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, e adestrarse en procedementos alternativos de solución. O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara investigacións, memorias, resumos de lecturas e conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/as estudantes que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...
Lección maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante. Charla aberta entre un grupo de estudantes. Pode centrarse nun tema dos contidos da materia, na análise dun caso, no resultado dun proxecto, exercicio ou problema desenvolvido previamente nunha sesión maxistral...

Atención personalizada	
Methodologies	**Description**
Lección maxistral	O profesor atenderá e resolverá as dúbidas individualmente ou en grupo, en relación á materia, non só na aula e nas tutorías no despacho, senón tamén a través de correo electrónico e no campo virtual. O obxectivo é proporcionar aos alumnos a orientación, o apoio e a motivación necesarios en proceso de aprendizaxe.
Resolución de problemas de forma autónoma	Para unha mellor aprendizaxe da materia por parte do alumnado, o profesor resolverá aquelas dificultades que lles xurdan respecto da materia, así como de aqueles traballos e exercicios que realicen de forma individual. O profesor atenderá aos alumnos na aula, nas tutorías no despacho e a través do correo electrónico e no campo virtual.

Avaliación			
	Description	Qualification	Training and Learning Results
Resolución de problemas de forma autónoma	Actividade na que se formulan problemas e/ou exercicios relacionados coa materia. O alumno debe desenvolver as solucións adecuadas mediante a aplicación dos coñecementos adquiridos, da información dispoñible e a interpretación dos resultados. Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipótese, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, e adestrarse en procedementos alternativos de solución. O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara investigacións, memorias, resumos de lecturas e conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/as estudantes que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...	40	C1 C3 C8
Lección maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante. Charla aberta entre un grupo de estudantes. Pode centrarse nun tema dos contidos da materia, na análise dun caso, no resultado dun proxecto, exercicio ou problema desenvolvido previamente nunha sesión maxistral...	40	C1 C4 C7 C8
Exame de preguntas obxectivas	Probas que avalían o coñecemento que inclúen preguntas pechadas con diferentes alternativas de resposta (verdadeiro/falso, elección múltiple, emparellamento de elementos...). Os alumnos/as seleccionan unha resposta entre un número limitado de posibilidades	20	C1 C4 C8

Other comments on the Evaluation

a) ALUMNADO SISTEMA DE EVALUACIÓN CONTINUA.

1º Para que o/a alumno/a sexa avaliado por el sistema de evaluación continua, deberá asistir como mínimo ao 75% de las sesiones de la asignatura. El alumno/a que puntualmente e por motivos imprevisibles y xustificados debidamente non poida completar este porcentaje de asistencia deberá porse en contacto por escrito al respectivo coordinador/a da asignatura y este/a valorará si la puntual falta de asistencia puede ser suplida por los métodos de evaluación que se le indiquen.

2) Pola a asistencia a clase o/a alumno/a poderá obter ata un 40% da calificación n final. O 60% restante da calificación final resultará da evaluación de los traballos e das actividades establecidas polo profesorado baixo a supervisión do coordinador/la da asignatura. En concreto, por resolución de problemas de forma autónoma un 40 % e examen de preguntas obtexivas un 20%.

3) Na convocatoria extraordinaria o/a alumno/a deberá entregar os traballos e actividades esixidas na materia ao longo do curso, e ademais deberá presentarse a unha proba final, teórica e/ou práctica que le indicará el coordinador/a de la asignatura.

B) ALUMNADO SISTEMA EVALUACIÓN NO CONTINUA: o alumno/a que non asista o mínimo do 75% de las sesiones de la asignatura y que en su caso no justifique debidamente la falta de asistencia puntual e imprevisible podrá obtener el 100% de la calificación realizando una prueba final de evaluación, teórica y/o práctica que le indicará el coordinador7a de la asignatura en la convocatoria ordinaria y/o extraordinaria fijada al efecto además de entregar los trabajos y actividades exigidas en la materia a lo largo del curso, si así se lo indica el coordinador/a de la asignatura.

C) PROBAS DE EVALUACIÓN: As datas e horarios das probas da avaliación especificaránse no calendario aprobado no seu caso pola Comisión académica do Máster para o curso.

Bibliografía. Fontes de información
Basic Bibliography
Complementary Bibliography
Caparrós Civera y Jiménez-Aybar, **El acogimiento familiar. Aspectos jurídicos y sociales**, 2001,
De Andrés Irazazábal y Hernández Catalán, **Filiación, adopción y otras formas de protección de menores**, 2006,
García Garnica, **Aspectos actuales de la protección jurídica del menor**, 2008,
Díez García, **Desamparo de menores y acogimiento**, 1999,
Feliu Rey, **Comentarios a la Ley de adopción**, 1989,
Fluiters Casado, **Acogimiento y adopción**, 1996,
Linacero de la Fuente, **Protección jurídica del menor**, 2001,
Múñoz Rojas, **Perspectiva judicial del acogimiento y la adopción**, 1989,
Pérez Alvárez, **La nueva adopción**, 1989,
Serrano Ruiz-Calderón, **Abandono y desamparo de menores en el Derecho civil español**, 2004,
Vivancos Sánchez, **Constitución de la tutela automática tras la declaración de desamparo**, 2000,

Recomendacións

IDENTIFYING DATA

National and International Adoption of Minors

Subject	National and International Adoption of Minors			
Code	V08M042V01103			
Study programme	Máster Universitario en Menores en Situación de Desprotección y Conflicto Social			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	4	Mandatory	1st	1st
Teaching language	Spanish			
Department				
Coordinator	Velázquez Pérez, Rafael Andrés			
Lecturers	Martínez Hens, Elena Velázquez Pérez, Rafael Andrés			
E-mail	randres@uvigo.es			
Web				
General description	Study of the national and international adoption of minors			

Training and Learning Results

Code	
A1	
A2	(*)Que os estudantes saiban aplicar os coñecementos adquiridos e a súa capacidade de resolución de problemas en contornos novos ou pouco coñecidos dentro de contextos máis amplos (ou multidisciplinares) relacionados coa súa área de estudo.
A3	(*)Que os estudantes sexan capaces de integrar coñecementos e se enfrontar á complexidade de formular xuízos a partir dunha información que, sendo incompleta ou limitada, inclúa reflexións sobre as responsabilidades sociais e éticas vinculadas á aplicación dos seus coñecementos e xuízos.
A4	(*)Que os estudantes saiban comunicar as súas conclusións, e os coñecementos e razóns últimas que as sustentan, a públicos especializados e non especializados dun xeito claro e sen ambigüidades.
A5	(*)Que os estudantes posúan as habilidades de aprendizaxe que lles permitan continuar estudando dun xeito que terá que ser, en grande medida, autodirixido e autónomo.
B1	(*)capacidade de síntesis e análisis
B2	
B5	
C4	
C5	
C6	

Expected results from this subject

Expected results from this subject	Training and Learning Results		
Development of skills and methods of juridical investigation specifically related with the unprotected juveniles	A1 A2 A3 A4 A5	B1 B2 B5	C4
Increase of the capacity to board a process of juridical investigation within the scope of the unprotected juveniles.	A1 A2 A3 A4 A5	B1 B2 B5	C5
Development of the skills of communication of the resulted of the investigation stop his *aproveitamento effective by the society and the scientific community.	A1 A2 A3 A4 A5	B1 B2 B5	C6

Contents

Topic	
*I. The national adoption: introduction.	*I. The national adoption: introduction.
II. Subject of the adoption	II. Subject of the adoption
III. Constitution of the adoption	III. Constitution of the adoption
IV. Effects of the adoption	IV. Effects of the adoption
*V. Extinction of the adoption	*V. Extinction of the adoption
VI. The adoption by homosexual people	VI. The adoption by homosexual people
VII. Right of the son to know his biological origin	VII. Right of the son to know his biological origin
VIII. The international adoption: sources	VIII.1.: The Agreement of the *Haia of 1993 on protection of the boy and cooperation of authorities in subject of adoption (introduction). VIII.2.: The Spanish Law 54/2002 on international adoption (introduction).
IX. International judicial competition to constitute an adoption in Spain.	IX.1.: The competition of judges and Spanish courts. IX.2.: The competition of the consuls. IX.3.: The cooperation between authorities.
*X. Applicable law to the adoption by Spanish authorities.	*X.1.: Determination of the law rector of the adoption. *X.2.: Field of the applicable law.
(*)XI. Reconocimiento de decisiones de adopción constituidas por autoridades extranjeras	(*)

Planning

	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Autonomous problem solving	0	86	86
Lecturing	12	0	12
Problem solving	1	1	2

*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Methodologies

	Description
Autonomous problem solving	Activity in the that formulate problems and/or exercises related with the subject. The student owes to develop the suitable or correct solutions by means of the exercise of routines, the application of procedures of transformation of the available information and the interpretation of the resulted. It usually employ how supplement of the lesson *maxistral. Analysis of a done, problem or real event with the aim to know it, interpreted, resolved, generate hypothesis, contrast data, *reflexionar, complete knowledges, and trained in alternative procedures of solution. Activity in the that formulate problems and/or exercises related with the subject. The student owes to develop the analysis and resolution of the problems and/or exercises of autonomous form.
Lecturing	Exhibition by part of the professor of the contained envelope to subject object of study, theoretical bases and/or guidelines of one work, exercise or project to develop pole student.Exhibition by part of the students in front of it teaching and/or a group of students of one fear on contents of the subject or of the resulted of one work, exercise, project. Can be carried out of individual way or in group.
Problem solving	The students owes to develop felicitous or correct solutions employing studies of practical cases provided pole instructor to help in the understanding of the contained, applying procedures to transform the available information and interpreting the results. This usually employs how supplement of the kind *maxistral.

Personalized assistance

Methodologies	Description
Lecturing	It understands by attention customized the time that each professor reservation to attend and resolve doubts to the students in regard to a concrete subject. Academic activity developed pole teaching staff, individual or in small group, that has how aim attend the needs and queries of the students related with the study and/or subjects linked with the subject, providing orientation, support and motivation in the process of learning. This activity can developed of form *presencial (directly in the classroom and in the moments that the professor has assigned to *tutorías of dispatch) or of form no *presencial (through the email or of the virtual campus).
Problem solving	The attention customized refers to the time that each professor/devotes it to attend and answer to the questions of the students envelope a specific subject. This academic activity, carried out pole teaching staff individually or in small groups, has how objective attend the needs and doubts of the students related with the his studies and/or subjects related with the subject, providing orientation, support and motivation in the process of learning.

Assessment				
	Description	Qualification	Training and Learning Results	
Autonomous problem solving	Activity in the that formulate problems and/or exercises related with the subject. The student owes to develop the suitable or correct solutions by means of it *exercitación of routines, the application of procedures of transformation of the available information and the interpretation of the resulted. It usually employ how supplement of the lesson *maxistral. Analysis of a done, problem or real event with the aim to know it, interpreted, resolved, generate hypothesis, contrast data, *reflexionar, complete knowledges, and trained in alternative procedures of solution. Activity in the that formulate problems and/or exercises related with the subject. The student owes to develop the analysis and resolution of the problems and/or exercises of autonomous form.	30		C4 C5 C6
Lecturing	Exhibition by part of the professor of the contained envelope to subject object of study, theoretical bases and/or guidelines of one work, exercise or project to develop pole student. Exhibition by part of the students in front of it teaching and/or a group of students of one fear on contents of the subject or of the resulted of one work, exercise, project. Can be carried out of individual way or in group.	40	B2 B5	C4 C5 C6
Problem solving	Examination of questions *obxetivas to evaluate the capacity of understanding of the students but the skill to resolve basic problems.	30	B1 B2 B5	C4 C5 C6

Other comments on the Evaluation

IT) STUDENTS SYSTEM OF AVALIACI*Ã*N CONTINUOUS:

1*Â So that the student/was it evaluated *polosistema of *avaliaciÃ*n continuous *deberÃ assist, how *mÃ*nimo, to 75% of the *sesiÃ*nsda subject. The student/the one who on time by unpredictable reasons and duly justified can not complete this percentage of assistance, *deberÃ communicated by writing to the respective/to coordinator/it of the subject, and this/to *valorarÃ *apuntual foul of assistance can be *suplida poles *mÃall of *avaliaciÃ*n that *selle indicate. 2*Â By the assistance to kind the student/to *poderÃ obtain *hasta a 40% of the *calificaciÃ*n final. 60% remaining of the *calificaciÃ*n final *resultarÃ of the *avaliaciÃ*n of the works or activities established by the teaching staff under *supervisiÃ*n of the Coordinator/it of the *asignatura, in concrete, a 30% of him studio of cases and a 30% of the examination of questions *obxetivas. 3*Â In the extraordinary announcement, *oalumno/to *deberÃ deliver the works or activities demanded in the subject to the *longodo course and, besides, *terÃ what presented the a final proof, *teÃrich and/*ouprÃ*ctica that him *indicarÃ the coordinator/it of the subject.

*B) STUDENTS SYSTEM OF AVALIACI*Ã*N NO CONTINUOUS:

The student/the one who do not assist to the *mÃ*nimodo 75% of the *sesiÃ*ns of the subject and that, in the his case, do not justify duly *afalta of punctual and unpredictable assistance, *poderÃ obtain 100% of the *cualificaciÃ*nrealizando a final proof of *avaliaciÃ*n, *teÃrich and/or *prÃ*ctica, that *lleindicarÃ the coordinator/it of the subject, in the common announcement and/*ouextraordinaria fixed to the effect, in addition to delivering the works *ouactividades demanded in the subject along the course, if *asÃ *llo indicated the coordinator/*ada subject.

*C) PROOFS OF AVALIACI*Ã*N: The dates and time of the proofs of *avaliaciÃ*nespecifÃ*canse in the calendar that stop the course approve to the effect to *ComisiÃ*n *AcadÃcat of the *MÃ*ster, that publish in the *pÃ*xina web of the *tÃ*tulo.

Sources of information

Basic Bibliography

Complementary Bibliography

Rodríguez Benot y González Marín, **Estudios sobre adopción internacional**, 2001,

González Martín, Nuria, **Adopción internacional: la práctica mediadora y los acuerdos bilaterales**, 2006,

Feliu Rey, **Comentarios a la Ley de adopción**, 1989,

De Andrés Irazazábal y Hernández Catalán, **Filiación, adopción y otras formas de protección de menores**, 2006,

Ortiz Vidal, María Dolores, **La adopción internacional tras la Ley 26/2015**, 1, Tirant lo Blanch, 2020

Francisco J. Garcimartín Alférez, **Derecho Internaciona privado**, Última, Aranzadi, S.A.U,

VV.AA, **Legislación básica de Derecho internacional privado**, Última, Civitas / Aranzadi / Comares,

Recommendations

IDENTIFYING DATA

Procedementos Civís e Protección de Menores. Xurisdición Voluntaria e Contenciosa

Subject	Procedementos Civís e Protección de Menores. Xurisdición Voluntaria e Contenciosa			
Code	V08M042V01104			
Study programme	Máster Universitario en Menores en Situación de Desprotección e Conflito Social			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	4	Mandatory	1	1c
Teaching language	Castelán			
Department	Dereito público			
Coordinator	Otero Otero, Blanca			
Lecturers	Otero Otero, Blanca			
E-mail	blotero@uvigo.es			
Web				
General description	Nesta materia se estudian os aspectos procesuais das institucións de protección de menores (desamparo, acollemento, adopción...), tanto de xurisdicción voluntaria como contenciosa.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Code	
A2	Que os estudantes saiban aplicar os coñecementos adquiridos e a súa capacidade de resolución de problemas en contornos novos ou pouco coñecidos dentro de contextos máis amplos (ou multidisciplinares) relacionados coa súa área de estudo.
A3	Que os estudantes sexan capaces de integrar coñecementos e se enfrontar á complexidade de formular xuízos a partir dunha información que, sendo incompleta ou limitada, inclúa reflexións sobre as responsabilidades sociais e éticas vinculadas á aplicación dos seus coñecementos e xuízos.
B1	capacidade de síntesis e análisis
B2	capacidade de aprender de forma autónoma
B3	capacidade de xestión da información
B5	capacidade de resolver problemas de forma efectiva
B6	capacidade de argumentar e rebatir ideas, aplicando un pensamento crítico e lóxico
B9	comportarse de forma ética e con responsabilidade social como cidadán e como investigador
B10	comunicarse de manera efectiva no ámbito académico e investigador
C1	Capacidade de comprender sistemáticamente a situación xurídica e social dos menores desprotexidos e en conflito social
C2	Capacidade de facer unha avaliación e análise crítica da normativa vixente e dos mecanismos de intervención psico-social aplicables ós menores desprotexidos e en conflicto social
C3	Capacidade de aplicar os coñecementos adquiridos e de resolver problemas que afectan ós menores desprotexidos e en conflito social, dende una perspectiva interdisciplinar
C6	Capacidade de comunicar e compartir coa comunidade académica e a sociedade en xeral os resultados da investigación para o su aprovechamiento efectivo
C7	Capacidade de facer unha análise crítica e debatir en foros de carácter científico e investigador propostas e ideas novas xurdidas no referido ámbito de estudo

Resultados previstos na materia

Expected results from this subject	Training and Learning Results		
Coñecemento por parte do alumnado das particularidades dos procesos civiles de protección de menores así como familiarizarse co seu funcionamento práctico.	A2 A3	B1 B2 B3 B5 B6 B9 B10	C1 C2 C3 C6 C7

Contidos

Topic	
Procedementos de xurisdicción voluntaria en materia de protección de menores.	1.- Normas comúns aos expedientes de xurisdición voluntaria. 2.- Expedientes de xurisdición voluntaria en materia de persoas: a.- Autorización ou aprobación xudicial do recoñecemento da filiación non matrimonial. b.- Habilitación para comparecer en xuízo e designación de defensor xudicial. c.- A adopción. d.- A tutela de menores. 3.- Expedientes de xurisdición voluntaria en materia de familia: intervención xudicial en relación coa patria potestade.
Procesos contenciosos en materia de protección de menores	1.- Oposición a resolucións administrativas en materia de protección de menores. 2.- Procedemento para determinar a necesidade de asentimento na adopción. 3.- Procedemento para acordar a extinción das funcións tuitivas do adoptante. 4.- Procedemento de extinción da adopción. 5.- Procedemento para declarar a nulidade da adopción. 6.- incidencia da violencia de xénero nos procesos civís de protección de menores.

Planificación

	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Lección maxistral	13	32	45
Estudo de casos	2	18	20
Estudo previo	0	34	34
Exame de preguntas obxectivas	1	0	1

*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Metodoloxía docente

	Description
Lección maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante
Estudo de casos	Análise dun feito, problema ou caso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse en procedementos alternativos de solución.
Estudo previo	Procura, lectura e estudo de lexislación, doutrina e xurisprudencia que se realizará polo alumnado de forma autónoma.

Atención personalizada

Methodologies	Description
Lección maxistral	No horario de tutorías fixado polo profesor e publicado oportunamente polo centro, os alumnos/as individualmente ou en grupos reducidos, poderán consultar co profesor as dudas e cuestións que se lles susciten en relación cos contidos teóricos das materias ou cos exercicios e casos prácticos propostos.
Estudo de casos	No horario de tutorías fixado polo profesor e publicado oportunamente polo centro, os alumnos/as individualmente ou en grupos reducidos, poderán consultar co profesor as dudas e cuestións que se lles susciten en relación cos contidos teóricos das materias ou cos exercicios e casos prácticos propostos.
Estudo previo	No horario de tutorías fixado polo profesor e publicado oportunamente polo centro, os alumnos/as individualmente ou en grupos reducidos, poderán consultar co profesor as dudas e cuestións que se lles susciten en relación cos contidos teóricos das materias ou cos exercicios e casos prácticos propostos.

Avaliación

	Description	Qualification	Training and Learning Results	
Lección maxistral	Valórase a asistencia ás sesións maxistrais e a participación do alumno/a nos debates que se susciten na aula.	40	B1 B2 B3 B5 B6 B10	C6 C7

Estudo de casos	Valórase a preparación por parte do alumno/a dos casos presentados polo profesor/a e a súa participación nos debates que sobre eles se susciten na aula	30	A2 A3	B1 B2 B3 B5 B6	C1 C2 C3
Exame de preguntas obxectivas	Probas para a avaliación das competencias adquiridas que inclúen preguntas pechadas con diferentes alternativas de resposta. O alumnado selecciona unha resposta entre un número limitado de posibilidades.	30		B3 B5 B6	C3 C6

Other comments on the Evaluation

A) ALUMNADO SISTEMA DE AVALIACIÓN CONTINUA:

1º Para que o alumno/a sexa avaliado polo sistema de avaliación continua deberá asistir, como mínimo, ao 75% das sesións da materia. O alumno/a que puntualmente por motivos imprevisibles e debidamente xustificados non poida completar esta porcentaxe de asistencia, deberá comunicalo por escrito ao respectivo/a coordinador/a da materia, e este/a valorará se a puntual falta de asistencia pode ser suplida polos métodos de avaliación que se lle indiquen.

2º Pola asistencia a clase o alumno/a poderá obter ata un 40% da cualificación final. O 60% restante da cualificación final resultará da avaliación dos traballos ou actividades establecidas polo profesorado baixo supervisión do Coordinador/a da materia; en concreto, un 30% do estudio de casos e un 30% do exame de preguntas obxectivas.

3º Na convocatoria extraordinaria, o alumno/a deberá entregar os traballos ou actividades esixidas na materia ao longo do curso e, ademais, terá que presentarse a unha proba final, teórica e/ou práctica que lle indicará o coordinador/a da materia.

B) ALUMNADO SISTEMA DE AVALIACIÓN NON CONTINUA:

O alumno/a que non asista ao mínimo do 75% das sesións da materia e que, no seu caso, non xustifique debidamente a falta de asistencia puntual e imprevisible, poderá obter o 100% da cualificación realizando unha proba final de avaliación, teórica e/ou práctica, que lle indicará o coordinador/a da materia, na convocatoria ordinaria e/ou extraordinaria fixada ao efecto, ademais de entregar os traballos ou actividades esixidas na materia ao longo do curso, se así llo indicara o coordinador/a da materia.

C) PROBAS DE AVALIACIÓN:

As datas e horarios das probas de avaliación especifícanse no calendario que para o curso aprobe ao efecto a Comisión Académica do Máster, que se publican na páxina web do título.

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

Esther González Pillado; Pablo Grande Seara, **Aspectos procesales civiles de la protección del menor**, 2ª, ÚLTIMA EDICIÓN

Calaza López, **Jurisdicción voluntaria. Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria**, ÚLTIMA EDICIÓN

Linacero De la Fuente, **Tratado de Derecho de Familia. Aspectos sustantivos. Procedimientos. Jurisprudencia. Formularios,**, ÚLTIMA EDICIÓN

Ruiz Pereda, B., **Protección de menores. Guía para formadores**, ÚLTIMA EDICIÓN

De Priego Fernández, V., **Protección jurídica de las personas menores de edad. Un estudio multidisciplinar**, Dykinson, ÚLTIMA EDICIÓN

Grupo Iberley, **La jurisdicción voluntaria paso a paso.**, Iberley, ÚLTIMA EDICIÓN

Banacloche Palao, J., **Los expedientes y procedimientos de jurisdicción voluntaria**, La Ley, ÚLTIMA EDICIÓN

Complementary Bibliography

M. Linacero de la Fuente, **Protección jurídica del menor**, ÚLTIMA EDICIÓN

J. Moreno-Torres Sánchez, **Modificaciones del sistema de proteccion a la infancia y adolescencia: guía para profesionales y agentes sociales**, ÚLTIMA EDICIÓN

López Azcona, **Luces y sombras del nuevo marco jurídico en materia de acogimiento y adopción de menores: a propósito de la Ley Orgánica 8/2015 y la Ley 26/2015 de modificación del sistema de protección a la infancia**, ÚLTIMA EDICIÓN

Martínez García, Clara, **Los sistemas de protección de menores en la España de las autonomías: situación de riesgo y desamparo de menores**, Dykinson, ÚLTIMA EDICIÓN

Recomendacións

Subjects that it is recommended to have taken before

Medidas de Protección do Menor en Situación de Risco e Desamparo/V08M042V01102
Marco Normativo da Protección do Menor/V08M042V01101

IDENTIFYING DATA

O Menor como Vítima de Feitos Delitivos

Subject	O Menor como Vítima de Feitos Delitivos			
Code	V08M042V01105			
Study programme	Máster Universitario en Menores en Situación de Desprotección e Conflito Social			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	5	Mandatory	1	1c
Teaching language	Castelán Galego			
Department	Dereito público			
Coordinator	García Mosquera, Marta			
Lecturers	García Mosquera, Marta			
E-mail	mmosquera@uvigo.es			
Web				
General description	Nesta materia abórdanse os principais delitos que teñen como vítima a un menor de idade.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Code	
A1	Posuír e comprender coñecementos que acheguen unha base ou oportunidade de ser orixinais no desenvolvemento e/ou aplicación de ideas, adoito nun contexto de investigación.
A2	Que os estudantes saiban aplicar os coñecementos adquiridos e a súa capacidade de resolución de problemas en contornos novos ou pouco coñecidos dentro de contextos máis amplos (ou multidisciplinares) relacionados coa súa área de estudo.
A3	Que os estudantes sexan capaces de integrar coñecementos e se enfrontar á complexidade de formular xuízos a partir dunha información que, sendo incompleta ou limitada, inclúa reflexións sobre as responsabilidades sociais e éticas vinculadas á aplicación dos seus coñecementos e xuízos.
A4	Que os estudantes saiban comunicar as súas conclusións, e os coñecementos e razóns últimas que as sustentan, a públicos especializados e non especializados dun xeito claro e sen ambigüidades.
A5	Que os estudantes posúan as habilidades de aprendizaxe que lles permitan continuar estudando dun xeito que terá que ser, en grande medida, autodirixido e autónomo.
B1	capacidade de síntesis e análisis
B2	capacidade de aprender de forma autónoma
B3	capacidade de xestión da información
B4	capacidade de organizar e planificar
B5	capacidade de resolver problemas de forma efectiva
B6	capacidade de argumentar e rebatir ideas, aplicando un pensamento crítico e lóxico
B7	capacidade de investigar de forma colaborativa
B9	comportarse de forma ética e con responsabilidade social como cidadán e como investigador
B10	comunicarse de manera efectiva no ámbito académico e investigador
B11	traballar desde unha perspectiva comparada, manexando información comparada e interdisciplinar
C1	Capacidade de comprender sistemáticamente a situación xurídica e social dos menores desprotexidos e en conflito social
C2	Capacidade de facer unha avaliación e análise crítica da normativa vixente e dos mecanismos de intervención psico-social aplicables ós menores desprotexidos e en conflicto social
C3	Capacidade de aplicar os coñecementos adquiridos e de resolver problemas que afectan ós menores desprotexidos e en conflito social, dende una perspectiva interdisciplinar
C4	Dominar habilidades e métodos de investigación específicamente relacionados cos menores desprotexidos e en conflito social
C6	Capacidade de comunicar e compartir coa comunidade académica e a sociedade en xeral os resultados da investigación para o su aprovechamiento efectivo
C7	Capacidade de facer unha análise crítica e debatir en foros de carácter científico e investigador propostas e ideas novas xurdidas no referido ámbito de estudo
C8	Capacidade de incentivar e impulsar en contextos académicos e profesionais a investigación no ámbito dos menores desprotexidos e en conflito social

Resultados previstos na materia

Expected results from this subject	Training and Learning Results		
Coñecer a protección penal dispensada aos menores de idade na regulación vixente. Ser capaz de identificar as situacións nas que un menor de idade pode ser víctima de delitos e de aportar solucións xurídicas tendo en conta a realidade social.	A1 A2 A3 A4 A5	B1 B2 B3 B4 B5 B6 B7 B9 B10 B11	C1 C2 C3 C4 C6 C7 C8

Contidos	
Topic	
1. Delitos contra a integridade física e psíquica da infancia e adolescencia	1.1. Malos tratos físicos e psíquicos: o delito de lesións. Tipos básicos e agravados. 1.2. A violencia habitual no ámbito familiar, e a infancia e adolescencia en contextos de violencia de xénero. 1.3. Acoso escolar.
2. Tutela penal da infancia e adolescencia na esfera sexual	2.1. Agresións sexuais 2.2. Prostitución e corrupción de menores. Pornografía infantil
3. Delitos contra os dereitos e deberes familiares	3.1. Quebrantamento dos deberes de custodia e inducción de menores ao abandono de domicilio 3.2. Sustracción de menores 3.3. Abandono de familia, menores ou persoas con discapacidade necesitadas de especial protección.

Planificación			
	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Resolución de problemas de forma autónoma	0	65	65
Lección maxistral	20	0	20
Traballo tutelado	0	40	40
*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.			

Metodoloxía docente	
	Description
Resolución de problemas de forma autónoma	Traballo autónomo consistente nun cuestionario de 50 preguntas tipo test, que o alumnado deberá entregar no prazo indicado pola docente, e referido a cuestións relativas aos contidos da materia.
Lección maxistral	Exposición por parte do profesorado dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, e participación activa do alumnado nas sesións presenciais.
Traballo tutelado	Elaboración, exposición oral e entrega dun traballo de investigación sobre un tema relacionado coa materia e proposto pola docente. O traballo será elaborado en grupos de 2-3 persoas. O alumnado contará con material de apoio que será proporcionado pola docente (bibliografía, fontes de información e outros materiais).

Atención personalizada	
Methodologies	**Description**
Lección maxistral	Titorías individuais, previa solicitude por parte do alumnado.
Resolución de problemas de forma autónoma	Titorías individuais, previa solicitude por parte do alumnado.
Traballo tutelado	Titorías individuais, previa solicitude por parte do alumnado.

Avaliación		
Description	Qualification	Training and Learning Results

Resolución de problemas de forma autónoma	Traballo autónomo consistente nun cuestionario de 50 preguntas tipo test, que o alumnado deberá entregar no prazo indicado pola docente, e referido a cuestións relativas aos contidos da materia.	20	C1 C2 C3 C4 C6 C7 C8
Lección maxistral	Exposición por parte do profesorado dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, e participación activa do alumnado nas sesións presenciais.	40	C1 C2 C3 C4 C6 C7 C8
Traballo tutelado	Elaboración, exposición oral e entrega dun traballo de investigación sobre un tema relacionado coa materia e proposto pola docente. O traballo será elaborado en grupos de 2-3 persoas. O alumnado contará con material de apoio que será proporcionado pola docente (bibliografía, fontes de información e outros materiais).	40	

Other comments on the Evaluation

A) ALUMNADO SISTEMA DE AVALIACIÓN CONTINUA:

1º Para que o alumno/a sexa avaliado polo sistema de avaliación continua deberá asistir, como mínimo, ao 75% das sesións da materia. O alumno/a que puntualmente por motivos imprevisibles e debidamente xustificados non poida completar esta porcentaxe de asistencia, deberá comunicalo por escrito ao respectivo/a coordinador/a da materia, e este/a valorará se a puntual falta de asistencia pode ser suplida polos métodos de avaliación que se lle indiquen.

2º Pola asistencia a clase o alumno/a poderá obter ata un 40% da cualificación final. O 60% restante da cualificación final resultará da avaliación do traballo tutelado (40%) e do traballo autónomo do cuestionario tipo test (20%).

3º Na convocatoria extraordinaria, o alumno/a deberá entregar os traballos ou actividades esixidas na materia ao longo do curso e, ademais, terá que presentarse a unha proba final, teórica e/ou práctica que lle indicará o coordinador/a da materia.

B) ALUMNADO SISTEMA DE AVALIACIÓN NON CONTINUA:

O alumno/a que non asista ao mínimo do 75% das sesións da materia e que, no seu caso, non xustifique debidamente a falta de asistencia puntual e imprevisible, poderá obter o 100% da cualificación realizando unha proba final de avaliación, teórica e/ou práctica, que lle indicará o coordinador/a da materia, na convocatoria ordinaria e/ou extraordinaria fixada ao efecto, ademais de entregar os traballos ou actividades esixidas na materia ao longo do curso, se así llo indicara o coordinador/a da materia.

C) PROBAS DE AVALIACIÓN:

As datas e horarios das probas de avaliación especifícanse no calendario que para o curso aprobe ao efecto a Comisión Académica do Máster, que se publican na páxina web do título.

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

Silva Sánchez, Jesús-María (Dir.), **Lecciones de Derecho Penal. Parte Especial**, 10ª., Atelier, 2025

Muñoz Conde, Francisco/López Pelegrín, Carmen, **Derecho Penal. Parte Especial**, 25ª., Tirant lo BLanch, 2023

SÁEZ LARA, Carmen (Coord.), **Protección jurídica de menores víctimas de violencia de género**, Tirant lo BLanch, 2021

PÉREZ VALLEJO, Ana María, **Prevención y Protección Integral Frente a la Violencia Infantil: Un Enfoque desde los Derechos de Niños, Niñas y Adolescentes**, Tirant lo BLanch, 2021

FERNÁNDEZ GONZÁLEZ, María Begoña, **Protección integral de menores frente a la violencia**, Aranzadi, 2023

Abadías Selma, Alfredo/Corral Moreno, Joseba, **Cuestiones fundamentales sobre: violencia filio-parental, delincuencia juvenil, protección de menores y atención a la infancia y adolescencia**, Aranzadi, 2025

Fernández Cabrera, Marta, **El menor como agresor sexual. Hacia una respuesta penal racional**, Tirant lo Blanch, 2024

Sempere Faus, Silvia, **La violencia sobre la infancia y su protección en el sistema penal**, Tirant lo Blanch, 2024

Barbosa Torres, Carlos, **Protección integral a la infancia y la adolescencia frente a la violencia**, 9791370470326, Dykinson, 2026

Complementary Bibliography

González Cussac, José Luis (Coord.), **Derecho Penal. Parte Especial.**, 8ª., Tirant lo Blanch, 2023

Ramón Fernández, Francisca, **Menor y violencia de género**, Tirant lo Blanch, 2018

Martínez García , Clara, **Protección jurídica de las personas menores de edad frente a la violencia**, Aranzadi, 2018

Cuervo García, Ana L., **Menores maltratadores en el hogar: un estudio del fenómenos de la violencia filioparental**, José María Bosch Editor, 2018

Díez Peralta, Eva, **El matrimonio infantil y forzado en el Derecho internacional**, Tirant lo Blanch, 2019

De Montalvo Jääskeläinen, Federico, **Menores de edad y consentimiento informado**, Tirant lo Blanch, 2019

Asensio Sánchez, Miguel Ángel, **Minoría de edad y libertad religiosa en el ordenamiento jurídico español**, Tirant lo Blanch, 2019

Faggiani, Valentina, **Desafíos de la protección de menores en la sociedad digital**, Tirant lo Blanch, 2018

Lafont Nicuesa, Luis, **La determinación de la edad del presunto menor extranjero. Pasaporte contra pruebas médicas**, Tirant lo Blanch, 2018

Padilla, Dolores, **El síndrome de alienación parental**, Tirant lo Blanch, 2018

Verdera Izquierdo, Beatriz, **La actual configuración jurídica del interés del menor. De la discrecionalidad a la concreción**, Aranzadi, 2019

Bastante Granel, Víctor (Coord.), **La protección del menor. Situaciones y cuestiones actuales**, Comares, 2019

Andreu Martínez, Mª Belén, **La autonomía del menor en la asistencia sanitaria y el acceso a su historia clínica**, Aranzadi, 2018

Pérez Díaz, Raquel, **Los derechos al honor, a la intimidad personal y familiar y a la propia imagen de los menores en el siglo XXI**, Aranzadi, 2018

Reyes Cano, Paula, **El olvido de los derechos de la infancia en la violencia de género**, Reus, 2019

GUTIÉRREZ I ALBENTOSA, Joan Manel, **El principio del interés del menor**, JM Bosch Editor, 2019

ORTEGA NAVARRO, Rafael Carlos, **El régimen jurídico del menor privado de libertad en los centros de internamiento de menores infractores**, Aranzadi, 2018

GÓMEZ BENGOECHEA, Blanca (Coord.), **Protección de la infancia: retos pendientes y propuestas de mejora**, Tirant lo Blanch, 2021

MORENO ACEVEDO, Rosmari, **Los delitos de pornografía infantil. Especial relevancia al tipo básico y tipos cualificados**, Aranzadi, 2023

GONZÁLEZ TASCÓN, Marta María, **Delitos sexuales y personas menores de edad o con discapacidad intelectual**, Tirant lo Blanch, 2022

CUERDA ARNAU, María Luisa (Dir.), **Comentarios al Código Penal 2 Tomos**, Tirant lo Blanch, 2023

Muñoz Ruiz, Josefa, **La sustracción de menores en contextos de violencia intrafamiliar y de género. Aspectos penales, civiles y procesales**, Aranzadi, 2024

Uitts, Beatriz Susana, **Trata de menores con fines de explotación sexual en el ciberespacio**, Aranzadi, 2024

De la Rosa Cortina, José Miguel, **Protección penal de la libertad e indemnidad sexual de los menores**, Aranzadi, 2024

Vidal-Herrero Vior, M.ª Sonsoles, **Protección integral a la infancia y la adolescencia frente a la violencia**, Tirant lo Blanch, 2023

Fuertes Iglesias, Carlos, **El nuevo derecho penal sexual español y los menores**, Aranzadi, 2024

Fuertes Iglesias, Carlos, **La cláusula Romeo y Julieta en el derecho español (art. 183 bis CP)**, Aranzadi, 2024

Del Carpio Delgado, Juana, **Explotación sexual de mujeres y menores y delitos afines: consideraciones político-criminales y criminológicas**, Aranzadi, 2024

Marco Francia, M.ª Pilar, **El agresor sexual de menores: aspectos penales y criminológicos**, Tirant lo Blanch, 2024

Fonseca Díaz, Aida R., **Justicia restaurativa en el ámbito penal del menor. Reflexiones ante la posibilidad de un cambio**, Atelier, 2024

Save the Children, **Tras la pantalla: violencia sexual contra la infancia en el entorno digital**, savethechildren.es, 2026

Marín de Espinosa Ceballos, Elena (Dir.), **Lecciones de Derecho Penal Parte Especial**, ISBN13 9791370106478, 5ª, Tirant lo Blanch, 2025

Serrano Tárraga, M.ª Dolores (Coord.), **Derecho Penal. Parte Especial**, ISBN13 9788410715042, 2ª, Tirant lo Blanch, 2024

Martínez Martínez, Ricard, **Infancia y mundo digital. Derechos, garantías y protección frente a la hiperconectividad**, 9788410853362, Aranzadi, 2025

González Agudelo, Gloria (Dir.), **Infancias migrantes no acompañadas: claves sociales y jurídico-criminológicas**, 9788410851962, Aranzadi, 2026

Serrano Sánchez, Lucía, **La protección de la infancia y de la adolescencia víctima de violencia familiar en la Unión Europea**, Aranzadi, 2024

Recomendacións

IDENTIFYING DATA				
O Menor como Infractor				
Subject	O Menor como Infractor			
Code	V08M042V01106			
Study programme	Máster Universitario en Menores en Situación de Desprotección e Conflito Social			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	5	Mandatory	1	1c
Teaching language	Castelán			
Department	Dereito público			
Coordinator	Vázquez Iglesias, María Dolores			
Lecturers	Vázquez Iglesias, María Dolores			
E-mail	miglesias@uvigo.es			
Web				
General description	Analizanse os aspectos criminolxicos e sobre todo dogmaticos da responsabilidade penal por feitos labores por menores. Ademais, estudo especfico da Lei Penal do Menor en España.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Code	
A1	Posuír e comprender coñecementos que acheguen unha base ou oportunidade de ser orixinais no desenvolvemento e/ou aplicación de ideas, adoito nun contexto de investigación.
A2	Que os estudantes saiban aplicar os coñecementos adquiridos e a súa capacidade de resolución de problemas en contornos novos ou pouco coñecidos dentro de contextos máis amplos (ou multidisciplinares) relacionados coa súa área de estudo.
A3	Que os estudantes sexan capaces de integrar coñecementos e se enfrontar á complexidade de formular xuízos a partir dunha información que, sendo incompleta ou limitada, inclúa reflexións sobre as responsabilidades sociais e éticas vinculadas á aplicación dos seus coñecementos e xuízos.
A4	Que os estudantes saiban comunicar as súas conclusións, e os coñecementos e razóns últimas que as sustentan, a públicos especializados e non especializados dun xeito claro e sen ambigüidades.
A5	Que os estudantes posúan as habilidades de aprendizaxe que lles permitan continuar estudando dun xeito que terá que ser, en grande medida, autodirixido e autónomo.
B1	capacidade de síntesis e análisis
B2	capacidade de aprender de forma autónoma
B3	capacidade de xestión da información
B4	capacidade de organizar e planificar
B5	capacidade de resolver problemas de forma efectiva
B6	capacidade de argumentar e rebatir ideas, aplicando un pensamento crítico e lóxico
B7	capacidade de investigar de forma colaborativa
B9	comportarse de forma ética e con responsabilidade social como cidadán e como investigador
B10	comunicarse de manera efectiva no ámbito académico e investigador
B11	traballar desde unha perspectiva comparada, manexando información comparada e interdisciplinar
B12	capacidade de captar e aproveitar con eficiencia os recursos destinados á investigación
C1	Capacidade de comprender sistemáticamente a situación xurídica e social dos menores desprotexidos e en conflito social
C2	Capacidade de facer unha avaliación e análise crítica da normativa vixente e dos mecanismos de intervención psico-social aplicables ós menores desprotexidos e en conflicto social
C3	Capacidade de aplicar os coñecementos adquiridos e de resolver problemas que afectan ós menores desprotexidos e en conflito social, dende una perspectiva interdisciplinar
C4	Dominar habilidades e métodos de investigación específicamente relacionados cos menores desprotexidos e en conflito social
C5	Capacidade de concebir, deseñar e por en práctica, con seriedade académica, un proceso de investigación no ámbito dos menores desprotexidos e en conflito social
C6	Capacidade de comunicar e compartir coa comunidade académica e a sociedade en xeral os resultados da investigación para o su aprovechamiento efectivo
C7	Capacidade de facer unha análise crítica e debatir en foros de carácter científico e investigador propostas e ideas novas xurdidas no referido ámbito de estudo
C8	Capacidade de incentivar e impulsar en contextos académicos e profesionais a investigación no ámbito dos menores desprotexidos e en conflito social

Resultados previstos na materia			
Expected results from this subject	Training and Learning Results		
Conocer a regulación do dereito penal de menores	A1	B1	C1
	A2	B2	C2
	A3	B3	C3
	A4	B4	C4
	A5	B5	C5
		B6	C6
		B7	C7
		B9	C8
		B10	
		B11	
		B12	

Contidos	
Topic	
1. Orixe evolución do Dereito penal de menores	1.1. Concepto e evolución 1.1.1. Dereito penal e Dereito penal do menor 1.1.2. Modelos de xustiza xuvenil 1.1.3. Concepto de menor e criterios para a determinación 1.1.4. Consideracions criminolóxicas sobre mozas e menores no ámbito da delincuencia. Menores infractores e menores vítimas 1.2. O Dereito penal de menores no plano internacional 1.3. Orixe e evolución do Dereito penal de menores en Espa;a 1.3.1. A Lei de Tribunais Tutelares de Menores de 1948 1.3.2. Precedentes inmediatos da normativa actual: A Lei Orgánica 4/1992, de 5 de xulio (Lei Orgánica Reguladora da Competencia e Procedemento dos Xulgados de Menores) 1.3.3. A normativa sobre menores no Código Penal de 1995. 1.3.4. Lei Orgánica 5/2000 e as suas posteriores reformas
2. Principios informadores e presupostos básicos de aplicación da LORPM	2.1.1. Natureza penal/sancionadora-educativa 2.1.2. Vias de desjudicialización: conciliación e reparación 2.1.3. Sistema de garantías 2.1.4. Diferenciación de tramos a efectos procesuais e sancionadores 2.2. Orzamentos básicos para a aplicación da LORPM 2.2.1. Ambito de aplicación 2.2.2. Competencias dos xuíces de menores 2.2.3. Intervención do Ministerio Fiscal 2.2.4. Bases da responsabilidade dos menores
3. As medidas e a sua execución na LORPM	3.1. Consecuencias xurídico-penais: as medidas 3.1.1. Clases de medidas 3.1.2. Períodos das medidas, criterios de elección e de imposición 3.1.3. Regras xerais de aplicación e duración das medidas 3.1.4. Regras especiais de aplicación e duración das medidas 3.2. Principios e competencia na execución das medidas 3.2.1. Competencia xudicial 3.2.2. Competencia administrativa 3.3. Regras (xerais) para a execución das medidas 3.3.1. Liquidación da medida e traslado do menor a un centro 3.3.2. Refundición de medidas impostas 3.3.3. Expediente persoal da persoa sometida; aplicación dunha medida 3.3.4. Informes sobre a execución 3.3.5. Quebrantamento da execución 3.3.6. Substitución das medidas 3.3.7. Presentación de recursos 3.3.8. Cumprimento da medida 3.4. Regras para a execución das medidas privativas de liberdade 3.4.1. Centros para a execución das medidas privativas de liberdade 3.4.2. Principio de resocialización 3.4.3. Dereitos dos menores internados 3.4.4. Deberes dos menores internados 3.4.5. Información e reclamación 3.4.6. Medidas de vixilancia e seguridade 3.4.7. Réxime disciplinario

Planificación

	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Resolución de problemas de forma autónoma	0	105	105
Debate	0	105	105
Lección maxistral	20	0	20

*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Metodoloxía docente

	Description
Resolución de problemas de forma autónoma	RESOLUCIÓN AUTÓNOMA DE PROBLEMAS Elaboración dun traballo de investigación elixido polo alumnado, dentro dun grupo de traballos propostos polo profesor da materia. A súa elaboración e entrega do mesmo por escrito constitúe o 40% da nota final. Utilízase como complemento da clase maxistral. Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e formarse en procedementos alternativos de solución. O alumnado deberá desenvolver a análise e resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma. O alumno, individualmente ou en grupo, elabora un traballo relativamente amplo e profundo sobre o tema que elixiu. Trátase dunha actividade autónoma que inclúe a busca e recollida de información, lectura e xestión de bibliografía, redacción.
Debate	DEBATE Debate co alumno, nun seminario, sobre un tema previamente investigado e exposto. Nesta actividade trátase de ver as capacidades de comprensión, análise e exposición do alumnado, dita exposición e debate ten un valor do 30% da nota final.
Lección maxistral	LECCIÓN MAGISTRAL Exposición por parte del profesor de los contenidos sobre la materia objeto de estudio, bases teóricas y/o directrices de un trabajo, ejercicio o proyecto a desarrollar por el estudiante. En la medida de lo posible se procurará la interacción con el alumnado, para comprobar el seguimiento y la comprensión de las explicaciones. Se trata, por tanto, de una actividad en la que el alumnado no se limita a una presencia pasiva, de mero oyente, sino de participante en la medida de lo posible. Dicha asistencia, cuando supera el mínimo requerido, forma parte de la calificación, constituyendo el 30% de la calificación final.

Atención personalizada

Methodologies	Description
Resolución de problemas de forma autónoma	A realización desta función consiste en asistir, como se fará, en a personalizado ao alumnado
Lección maxistral	A realización desta función consiste en asistir, como se fará, en a personalizado ao alumnado
Debate	A realización desta función consiste en asistir, como se fará, en a personalizado ao alumnado

Avaliación

	Description	Qualification	Training and Learning Results
Resolución de problemas de forma autónoma	RESOLUCIÓN AUTÓNOMA DE PROBLEMAS Elaboración dun traballo de investigación elixido polo alumnado, dentro dun grupo de traballos propostos polo profesor da materia. A súa elaboración e entrega do mesmo por escrito constitúe o 40% da nota final. Utilízase como complemento da clase maxistral. Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e formarse en procedementos alternativos de solución. O alumnado deberá desenvolver a análise e resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma. O alumno, individualmente ou en grupo, elabora un traballo relativamente amplo e profundo sobre o tema que elixiu. Trátase dunha actividade autónoma que inclúe a busca e recollida de información, lectura e xestión de bibliografía, redacción.	40	C1 C2 C3 C4 C5 C6 C7 C8
Debate	DEBATE Debate co alumno, nun seminario, sobre un tema previamente investigado e exposto. Nesta actividade trátase de ver as capacidades de comprensión, análise e exposición do alumnado, dita exposición e debate ten un valor do 30% da nota final.	30	

Lección maxistral	LECCIÓN MESTRA Exposición por parte do profesor dos contidos da materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo alumno. Procurarase, na medida do posible, a interacción co alumnado, para comprobar o seguimento e comprensión das explicacións. Trátase, polo tanto, dunha actividade na que o alumnado non se limita a unha presenza pasiva, un mero oínte, senón un participante na medida do posible. A dita asistencia, cando supere o mínimo esixido, forma parte da cualificación, constituíndo o 30% da nota final.	30	C1 C2 C3 C4 C5 C6 C7 C8

Other comments on the Evaluation

OUTROS COMENTARIOS SOBRE A AVALIACIÓN:
A) SISTEMA DE AVALIACIÓN CONTINUA DO ALUMNADO:
1º Para que o alumno sexa avaliado polo sistema de avaliación continua, deberá asistir, como mínimo, ao 75 % das sesións temáticas. O alumno que ocasionalmente por causas imprevisibles e debidamente xustificadas non poida completar esta porcentaxe de asistencia, deberás comunicarllo por escrito ao coordinador respectivo da materia, e valorará se a falta puntual de asistencia pode ser substituída polos métodos de avaliación que se sinalan.
2º Asistencia a clase o alumno poderá obter ata o 40% da nota final. O 60% restante da nota
O resultado final será a avaliación do traballo ou das actividades establecidas polo profesorado baixo a supervisión do Coordinador da materia.
3o Na convocatoria extraordinaria, o alumno ou alumna deberá entregar os traballos ou actividades requiridas na materia durante todo o tempo
do curso e, ademais, terás que realizar unha proba final, teórica e/ou práctica que indicará o coordinador da tema.
B) SISTEMA DE AVALIACIÓN NON CONTINUA DO ALUMNADO:
O estudante que non asista polo menos ao 75% das sesións da materia e que, no seu caso, non xustifique debidamente a falta de asistencia puntual e imprevisible, podes obter o 100% da cualificación realizando unha proba final de avaliación, teórica e/ou práctica, que indicará o coordinador da materia, na convocatoria ordinaria e/ou
Páxina 5 de 6
tempo extraordinario fixado para tal efecto, ademais da entrega dos traballos ou actividades requiridas na materia ao longo do curso, se
Así o indica o coordinador da materia.
C) PROBAS DE AVALIACIÓN:
As datas e horarios das probas de avaliación están especificadas no calendario aprobado para o curso pola Comisión Académica do Máster, que se publican na páxina web do título.

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

Vázquez González, Carlos, **Derecho penal juvenil europeo**, Dykinson, 2005

López López, José Ramón/López Soler, Concepción, **Conducta antisocial y delictiva en la adolescencia**, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Murcia, 2008

Landrove Díaz, Gerardo, **Introducción al Derecho penal de menores**, Tirant lo Blanch, 2007

González Cussac/Tamarit Sumalla/Gómez Colomer (Coords.), **Justicia penal de menores y jóvenes (análisis sustantivo y procesal de la nueva regulación)**, Tirant lo Blanch, 2002

García Pérez, Octavio (Dir.), **La delincuencia juvenil ante los Juzgados de Menores**, Tirant lo Blanch, 2008

Díaz-Maroto y Villarejo, Julio (Dir.), **Comentarios a la Ley reguladora de la responsabilidad penal de los menores**, Thomson-Civitas, 2019

Martínez Rodríguez, José Antonio, **Comentario a la Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores**, J. Bosch, 2015

GARCÍA PÉREZ, Octavio, **Las medidas y su ejecución en el sistema de justicia penal juvenil.**, Tirant lo Blanch, 2019

DÍAZ MAROTO Y VILLAREJO, Julio, **Comentarios a la ley reguladora de la responsabilidad penal de los menores.**, Civitas, 2019

VAZQUEZ GONZALEZ, Carlos, **Delincuencia juvenil**, Dykinson, S.L. - Libros, 2019

FERNÁNDEZ MOLINA, Esther, **Justicia de Menores**, Editorial Síntesis, S.A., 2019

VARIOS AUTORES, **Guía práctica de responsabilidad penal de los menores.**, Aranzadi, 2018

MONTERO HERNANZ, Tomás, **La privación de libertad de menores y los estándares internacionales.**, La Ley, 2018

NICOLÁS GARCÍA, José Neftalí, **Postulados jurídicos de la responsabilidad penal de los menores.**, Aranzadi, 2017

PERIAGO MORANT, Juan José, **La ejecución de la medida de internamiento de menores infractores.**, Tirant lo Blanch, 2017

MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, José Antonio, **Comentario a la ley orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores**, J. M. Bosch Editor, 2015

OGYENA HUERTA, Jaime, **Ley Orgánica de Responsabilidad Penal de los Menores con Jurisprudencia**, Aranzadi, 2014

Abadías Selma, Alfredo, **Delincuencia Juvenil. Temas para su estudio.**, Editorial: COLEX.Colección: Monografías, 2021

Cardenal Montraveta, Sergi, **La responsabilidad penal de los menores, 2.ª ed.**, Tirant lo Blanch, 2024

Abadías Selma, Alfredo, **Menores en conflicto con la ley. Fundamentos penales y criminológicos**, Atelier, 2023

Montero Hernanz, Tomás, **Derecho penal de menores. Una introducción a la legislación reguladora de la responsabilidad penal de los menores**, Reus, 2023

Guardiola García, Javier, **Peligrosidad, sanción y educación. Veinte años de la Ley Orgánica de Ressponsabilidad penal de menores**, Tirant lo Blanch, 2023

Abadías Selma, ALfredo/C´ámara Arroyo, Sergio, **Delincuencia y violencia juvenil: Tratamiento y fenomenología delictiva**, ISBN: 9788410292369, La Ley, 2024

Complementary Bibliography

Sola Reche, Esteban/Hernández Plasencia, José U./Flores Mendoza, Fátima/García Medina, Pablo (Coords, **Derecho penal y psicología del menor**, Comares, 2007

Polo Rodríguez, Javier José/Buendía, Huélamo, **La nueva Ley penal del menor**, Colex, 2007

Pérez Jiménez, Fátima, **Menores infractores: estudio empírico de la respuesta penal**, Tirant lo Blanch, 2006

Ornosa Fernández, María Rosario, **Derecho penal de menores. Comentarios a la Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores y a su Reglamento aprobado por Real Decreto 1774/2004, de 30 de ju**, Bosch, 2003

Martín Cruz, Andrés/Romeo Casabona, Carlos María, **Los fundamentos de la capacidad de culpabilidad penal por razón de la edad**, Comares, 2004

López López, Alberto Manuel, **La Ley penal del menor y el reglamento para su aplicación: comentarios, concordancias y jurisprudencia**, Comares, 2007

Jorge Barreiro, Agustín/Feijoo Sánchez, Bernardo, **Nuevo Derecho penal juvenil: una perspectiva interdisciplinar: ¿qué hacer con los menores delincuentes?**, Atelier, 2008

Iglesias Machado, Salvador, **Consideraciones de política criminal: globalización, violencia juvenil y actuación de los poderes públicos**, Dykinson, 2006

Higuera Guimerá, Juan Felipe, **Derecho penal juvenil**, Bosch, 2003

Herrero Herrero, César, **Delincuencia de menores. Tratamiento criminológico y jurídico**, Dykinson, 2008

González-Cussac, J.L./Cuerda Arnau, M.ª L. (Coords.), **Estudios sobre la responsabilidad penal del menor**, Servicio de Publicaciones de la Universitat Jaume I, 2006

Gómez Rivero, Carmen (Coord.), **Comentarios a la Ley penal del menor (Conforme a las reformas introducidas por la LO 8/2006)**, Iustel, 2007

Dolz Lago, Manuel Jesús, **Comentarios a la Legislación Penal de Menores: incorpora las últimas reformas legales de la LO 8/2006**, Tirant lo Blanch, 2006

Cruz Márquez, Beatriz, **La medida de internamiento y sus alternativas en el Derecho penal juvenil**, Dykinson, 2007

Cruz Márquez, Beatriz, **Educación y prevención general en el Derecho penal de menores**, Marcial Pons, 2006

Cervelló Donderis, Vicenta, **La medida de internamiento en el Derecho penal del menor**, Tirant lo Blanch, 2009

Marín Pedreño, Carolina, **Sustracción internacional de menores y proceso legal para la restitución del menor**, Ley 57, 20015

AA.VV. Dir. Benítez Ortúzar/ Cruz Blanca, **El Derecho Penal de menores a debate: I Congreso Nacional sobre Justicia Penal Juvenil,**, Dykinson, 2010

AA.VV. Dir. Lorenzo Morillas Cueva, **El menor como víctima y victimario de la violencia social. Estudio Jurídico**, Dykinson, 2010

COLÁS TURÉGANO, A., **Derecho penal de menores**, Tirant lo Blanch, La Ley, 2011

Nieto Morales, Concepción, Hermosa Martínez, Ana María y Escanciano Sánchez, Felipe, **Intervención con menores en conflicto con la ley**, Dykinson, 2016

Ramos Vázquez, José Antonio, **Política Criminal, Cultura y Abuso Sexual de Menores**, Dykinson, 2016

Goyena Huerta, Jaime, **Ley orgánica de responsabilidad penal de los menores con jurisprudencia**, Aranzadi, 2014

Orts Berenguer, Enrique (coord.) y Lameiras Fernández, María (coord.), **Delitos sexuales contra menores. Abordaje psicológico, jurídico y policial**, Tirant Lo Blanch, 2014

Moreno Gálvez, María A. y Corbalán Olivert, Montserrat, **Reincidencia y mediación en menores**, Jose Maria Bosch, 2013

Nieto Morales, Concepción, **La violencia intrafamiliar. Menores, jóvenes y género Una mirada desde la práctica profesional**, Jose Maria Bosch, 2012

González Pillado, Esther (coord.), **Mediación con menores infractores en España y los países de su entorno**, Tirant Lo Blanch, 2012

WEST, Donald J., **La delincuencia juvenil**, Ediciones Olejnik, 2019

DE LEO, Gaetano, **La justicia de menores. La delincuencia juvenil y sus instituciones.**, Ediciones Olejnik, 2019

KAUFMANN, Hilde, **Delincuentes juveniles. Diagnosis y juzgamiento.**, Ediciones Olejnik, 2019

VELASCO RETAMOSA, José Manuel, **Menores Extranjeros: Problemas Actuales y Retos Jurídicos.**, Tirant lo Blanch, 2018

VIDAL HERRERO-VIOR, María Sonsoles, **Delincuencia juvenil on line. El menor infractor y las tecnologías de la información y comunicación**, Jurua Editorial, 2016

CRIVELLI, A. Ezequiel, **Derecho Penal Juvenil. Un Estudio Sobre La Transformación De Los Sistemas De Justicia Penal Juvenil.**, B de f Montevideo-Buenos Aires, 2014

COLOMER HERNÁNDEZ, Ignacio, **Mediación con menores infractores en España y los países de su entorno**, Tirant lo Blanch, 2012

Fernández-Pacheco Alises, Gloria, **Entendiendo la relación entre menores migrantes y delincuencia Una aportación criminológica**, Editorial Aranzadi.Colección: Estudios, 2021

Moreno Acevedo, Rosmari, **Los delitos de pornografía infantil. Especial relevancia al tipo básico y tipos cualificados**, Aranzadi, 2023

González Tascón, Marta María, **Delitos sexuales y personas menores de edad o con discapacidad intelectual**, Tirant lo Blanch, 2022

Fernández González, María Begoña, **Protección integral de menores frente a la violencia**, Aranzadi, 2023

Abadías Selma, Alfredo, **Menores y delitos**, Colex, 2023

Abadías Selma, Alfredo, **Justicia juvenil e inteligencia artificial en la era de la cultura Touch.**, Tirant lo Blanch, 2022

Cámara Arroyo, Sergio, **Criminalidad juvenil femenina y perspectiva de género. Historia, teoría, factores de riesgo, prevención y tratamiento**, Dykinson, 2022

Abanades Sánchez, Marta/Benedicto Duque, Carlos/Rámila Díaz, Nuria Janire, **Jóvenes y menores delincuentes**, Bosch, 2023

Ruiz Reyes, María Cruz, **Libertad vigilada y responsabilidad penal del menor**, JM Bosh Editor, 2023

Garrido Carrillo, Francisco Javier, **Principios y garantías del proceso penal de menores**, Aranzadi, 2023

Leal Ruiz, Rocío, **Violencia filio-parental y derecho de corrección de padres y madres**, J.B. Bosch, 2023

Pizarro Moreno, Eugenio/Rovero Hernández, Francisco, **El interés superior del menor: claves jurisprudenciales**, ISBN: 9788429023718, Reus, 2020

Recomendacións

IDENTIFYING DATA				
Proceso Penal de Menores				
Subject	Proceso Penal de Menores			
Code	V08M042V01201			
Study programme	Máster Universitario en Menores en Situación de Desprotección e Conflito Social			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	5	Mandatory	1	2c
Teaching language	Castelán Galego			
Department	Dereito público			
Coordinator	Otero Otero, Blanca			
Lecturers	Farto Piay, Tomás Otero Otero, Blanca			
E-mail	blotero@uvigo.es			
Web				
General description	Nesta materia estúdiase o proceso penal que se aplica para enxuiciar aos menores (entre 14 e 18 anos) que cometen feitos delitivos, e as súas particularidades con respecto ao proceso penal que rexe para os adultos			

Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Code	
A2	Que os estudantes saiban aplicar os coñecementos adquiridos e a súa capacidade de resolución de problemas en contornos novos ou pouco coñecidos dentro de contextos máis amplos (ou multidisciplinares) relacionados coa súa área de estudo.
A3	Que os estudantes sexan capaces de integrar coñecementos e se enfrontar á complexidade de formular xuízos a partir dunha información que, sendo incompleta ou limitada, inclúa reflexións sobre as responsabilidades sociais e éticas vinculadas á aplicación dos seus coñecementos e xuízos.
B1	capacidade de síntesis e análisis
B2	capacidade de aprender de forma autónoma
B3	capacidade de xestión da información
B5	capacidade de resolver problemas de forma efectiva
B6	capacidade de argumentar e rebatir ideas, aplicando un pensamento crítico e lóxico
B9	comportarse de forma ética e con responsabilidade social como cidadán e como investigador
B10	comunicarse de manera efectiva no ámbito académico e investigador
B11	traballar desde unha perspectiva comparada, manexando información comparada e interdisciplinar
C1	Capacidade de comprender sistemáticamente a situación xurídica e social dos menores desprotexidos e en conflito social
C2	Capacidade de facer unha avaliación e análise crítica da normativa vixente e dos mecanismos de intervención psico-social aplicables ós menores desprotexidos e en conflicto social
C3	Capacidade de aplicar os coñecementos adquiridos e de resolver problemas que afectan ós menores desprotexidos e en conflito social, dende una perspectiva interdisciplinar
C6	Capacidade de comunicar e compartir coa comunidade académica e a sociedade en xeral os resultados da investigación para o su aprovechamiento efectivo
C7	Capacidade de facer unha análise crítica e debatir en foros de carácter científico e investigador propostas e ideas novas xurdidas no referido ámbito de estudo

Resultados previstos na materia		
Expected results from this subject	Training and Learning Results	
Coñecemento polo estudantado das particularidades da xurisdicción penal de menores en España e dos principios informadores e especialidades do proceso penal de menores; así como familiarizarse co seu funcionamento práctico.	A2 A3	B1 B2 B3 B5 B6 B9 B10 B11 C1 C2 C3 C6 C7

Contidos
Topic

Suxeitos intervintes no proceso penal de menores	- Xuíces de menores - Ministerio Fiscal - Policía xudicial - O menor imputado - O abogado do menor - A víctima. O acusador particular - O Equipo Técnico
As seccións de menores do Tribunal de Instancia	- Organización - Ámbito competencial
Principios informadores do proceso penal de menores	- Principios informadores do proceso penal de menores.
Desenvolvemento do proceso penal de menores	- Incoación do expediente de reforma - Fase de instrucción (Expediente de reforma) - Fase de audiencia ou xuizo - Sentencia - Recursos
Medidas cautelares no proceso penal de menores	- Medidas cautelares na Lei de Responsabilidade Penal do Menor - Medidas cautelares personais. - Medidas cautelares reais.
A responsabilidade civil derivada do delito no proceso penal de menores	- Ámbito de aplicación e regulación legal.

Planificación

	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Lección maxistral	13	42	55
Estudo de casos	2	17	19
Estudo previo	0	50	50
Exame de preguntas obxectivas	1	0	1

*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Metodoloxía docente

	Description
Lección maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Estudo de casos	Análise dun feito, problema ou caso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse en procedementos alternativos de solución
Estudo previo	Busca, lectura e estudo de bibliografía, lexislación e xurisprudencia, que se realizarán de forma autónoma por parte do alumnado

Atención personalizada

Methodologies	Description
Estudo de casos	Con ocasión das sesións presenciais do Master, o profesor atenderá aos alumnos de forma personalizada ó efecto de aclarar dúbidas ou compartir impresións sobre os contidos da materia ou outras cuestións de carácter académico
Lección maxistral	Con ocasión das sesións presenciais do Master, o profesor atenderá aos alumnos de forma personalizada ó efecto de aclarar dúbidas ou compartir impresións sobre os contidos da materia ou outras cuestións de carácter académico
Estudo previo	Con ocasión das sesións presenciais do Master, o profesor atenderá aos alumnos de forma personalizada ó efecto de aclarar dúbidas ou compartir impresións sobre os contidos da materia ou outras cuestións de carácter académico

Avaliación

	Description	Qualification	Training and Learning Results
Lección maxistral	Valórase a asistencia ás sesións maxistrais e a participación do alumno nos debates que se susciten na aula	40	B1 C6 B2 C7 B3 B5 B6 B10

Estudo de casos	Valórase a preparación por parte dos alumnos/as dos casos presentados polo profesor e a súa participación nos debates que sobre eles se susciten na aula	30	A2 A3	B1 B2 B3 B5 B6	C1 C2 C3
Exame de preguntas obxectivas	Probas para avaliación das competencias adquiridas que inclúen preguntas pechadas con diferentes alternativas de resposta. Os alumnos seleccionan unha resposta entre un número limitado de posibilidades.	30		B1 B2 B3 B6	C2 C3

Other comments on the Evaluation

A) ALUMNADO SISTEMA DE AVALIACIÓN CONTINUA:

1º Para que o alumno/a sexa avaliado polo sistema de avaliación continua deberá asistir, como mínimo, ao 75% das sesións da materia. O alumno/a que puntualmente por motivos imprevisibles e debidamente xustificados non poida completar esta porcentaxe de asistencia, deberá comunicalo por escrito ao respectivo/a coordinador/a da materia, e este/a valorará se a puntual falta de asistencia pode ser suplida polos métodos de avaliación que se lle indiquen.

2º Pola asistencia a clase o alumno/a poderá obter ata un 40% da cualificación final. O 60% restante da cualificación final resultará da avaliación dos traballos ou actividades establecidas polo profesorado baixo supervisión do Coordinador/a da materia; en concreto, un 30% do estudio de casos e un 30% do exame de preguntas obxectivas.

3º Na convocatoria extraordinaria, o alumno/a deberá entregar os traballos ou actividades esixidas na materia ao longo do curso e, ademais, terá que presentarse a unha proba final, teórica e/ou práctica que lle indicará o coordinador/a da materia.

B) ALUMNADO SISTEMA DE AVALIACIÓN NON CONTINUA:

O alumno/a que non asista ao mínimo do 75% das sesións da materia e que, no seu caso, non xustifique debidamente a falta de asistencia puntual e imprevisible, poderá obter o 100% da cualificación realizando unha proba final de avaliación, teórica e/ou práctica, que lle indicará o coordinador/a da materia, na convocatoria ordinaria e/ou extraordinaria fixada ao efecto, ademais de entregar os traballos ou actividades esixidas na materia ao longo do curso, se así llo indicara o coordinador/a da materia.

C) PROBAS DE AVALIACIÓN:

As datas e horarios das probas de avaliación especifícanse no calendario que para o curso aprobe ao efecto a Comisión Académica do Máster, que se publican na páxina web do título.

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

Ornosa Fernández, M.R., **Derecho Penal de Menores. Comentarios a la Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores**, Bosch, ÚLTIMA EDICIÓN

De Urbano Castrillo, E. y De la Rosa Cortina, J.M., **La Responsabilidad Penal de los Menores (Adaptada a la LO 8/2006, de 4 de diciembre)**, Thomson-Aranzadi, ÚLTIMA EDICIÓN

González Pillado, E. (Coord.), **Proceso Penal de Menores**, Tirant lo Blanch, ÚLTIMA EDICIÓN

García-Rostán Calvín, G., **El Proceso Penal de Menores**, Thomson-Aranzadi, ÚLTIMA EDICIÓN

DÍEZ MAROTO Y VILLAREJO, J., **Comentarios a la Ley reguladora de la responsabilidad penal de los menores**, Civitas, ÚLTIMA EDICIÓN

BERNUZ BENEITEZ, M.J. y FERNÁNDEZ MOLINA, E.,, **Justicia de menores**, Síntesis SA, ÚLTIMA EDICIÓN

GARRIDO CARRILLO, F.J., **El proceso penal de menores. La justicia de menores en España**, Editorial Tecnica Avicam, ÚLTIMA EDICIÓN

COQUILLAT VICENTE, A., **Proceso Penal de Menores. Esquemas y formularios**, 4ª, Tirant lo Blanch, ÚLTIMA EDICIÓN

Complementary Bibliography

Dolz Lago, M.J., **Comentarios a la Legislación Penal de Menores**, Tirant lo Blanch, ÚLTIMA EDICIÓN

ESCANCIANO SÁNCHEZ y otros, **Intervención con menores en conflicto con la ley**, Dykinson, ÚLTIMA EDICIÓN

Recomendacións

Subjects that it is recommended to have taken before

IDENTIFYING DATA				
A Intervención Socio-Educativa con Menores en Situación de Risco, Desprotección e Conflito Social				
Subject	A Intervención Socio-Educativa con Menores en Situación de Risco, Desprotección e Conflito Social			
Code	V08M042V01202			
Study programme	Máster Universitario en Menores en Situación de Desprotección e Conflito Social			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	7	Mandatory	1	2c
Teaching language	Castelán Galego			
Department	Análise e intervención psicosocioeducativa Dereito público Dereito público especial Socioloxía, ciencia política e da administración e filosofía			
Coordinator	Verde Diego, María del Carmen			
Lecturers	Arias Martínez, María Antonia Dozo Mougán, Irene Durán Vázquez, José Francisco González Rodríguez, Rubén Verde Diego, María del Carmen			
E-mail	carmenverde@uvigo.es			
Web				
General description	Master en menores en situación de desprotección e conflito social			

Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Code	
A1	Posuír e comprender coñecementos que acheguen unha base ou oportunidade de ser orixinais no desenvolvemento e/ou aplicación de ideas, adoito nun contexto de investigación.
A2	Que os estudantes saiban aplicar os coñecementos adquiridos e a súa capacidade de resolución de problemas en contornos novos ou pouco coñecidos dentro de contextos máis amplos (ou multidisciplinares) relacionados coa súa área de estudo.
A3	Que os estudantes sexan capaces de integrar coñecementos e se enfrontar á complexidade de formular xuízos a partir dunha información que, sendo incompleta ou limitada, inclúa reflexións sobre as responsabilidades sociais e éticas vinculadas á aplicación dos seus coñecementos e xuízos.
A4	Que os estudantes saiban comunicar as súas conclusións, e os coñecementos e razóns últimas que as sustentan, a públicos especializados e non especializados dun xeito claro e sen ambigüidades.
A5	Que os estudantes posúan as habilidades de aprendizaxe que lles permitan continuar estudando dun xeito que terá que ser, en grande medida, autodirixido e autónomo.
B1	capacidade de síntesis e análisis
B2	capacidade de aprender de forma autónoma
B3	capacidade de xestión da información
B4	capacidade de organizar e planificar
B5	capacidade de resolver problemas de forma efectiva
B6	capacidade de argumentar e rebatir ideas, aplicando un pensamento crítico e lóxico
B7	capacidade de investigar de forma colaborativa
B8	preocupación pola calidade
B9	comportarse de forma ética e con responsabilidade social como cidadán e como investigador
B10	comunicarse de manera efectiva no ámbito académico e investigador
B11	traballar desde unha perspectiva comparada, manexando información comparada e interdisciplinar
B12	capacidade de captar e aproveitar con eficiencia os recursos destinados á investigación
C1	Capacidade de comprender sistemáticamente a situación xurídica e social dos menores desprotexidos e en conflito social
C2	Capacidade de facer unha avaliación e análise crítica da normativa vixente e dos mecanismos de intervención psico-social aplicables ós menores desprotexidos e en conflicto social
C3	Capacidade de aplicar os coñecementos adquiridos e de resolver problemas que afectan ós menores desprotexidos e en conflito social, dende una perspectiva interdisciplinar

C4	Dominar habilidades e métodos de investigación específicamente relacionados cos menores desprotexidos e en conflito social
C5	Capacidade de concebir, deseñar e por en práctica, con seriedade académica, un proceso de investigación no ámbito dos menores desprotexidos e en conflito social
C6	Capacidade de comunicar e compartir coa comunidade académica e a sociedade en xeral os resultados da investigación para o su aprovechamiento efectivo
C7	Capacidade de facer unha análise crítica e debatir en foros de carácter científico e investigador propostas e ideas novas xurdidas no referido ámbito de estudo
C8	Capacidade de incentivar e impulsar en contextos académicos e profesionais a investigación no ámbito dos menores desprotexidos e en conflito social

Resultados previstos na materia

Expected results from this subject	Training and Learning Results			
Espérase que se adquiran estes resultados de formación e aprendizaxe, coñecementos, habilidades e competencias	A1 A6 A2 A6 A3 A4 A5	B1 B2 B3 B4 B5 B6 B7 B8 B13 B9 B10 B11 B12	C1 C2 C9 C3 C4 C5 C6 C7 C8 C9 C9 C9	D1 D1 D1 D1

Contidos

Topic	
A intervención psico-socio-educativa ante o menor en situación de risco e ante o menor en situación de desamparo.	1. A intervención específica no ámbito educativo. 2. A intervención social con familias 2.1. Familias con menores en situación de risco 2.2 Familias con menores en situación de desamparo 3. Os programas de inserción laboral para menores en risco e/ou desamparo.
Medidas de conciliación de vida laboral e familiar	A acción protectora da Seguridade social
Centros de atención de menores	1. Posición xurídica do menor administrado ante o poder público 2. Servizos sociais de menores como servizo público 2.1. Formas de prestación dos servizos sociais de menores 2.2. Entidades prestadoras de servizos sociais de menores 3. Centros destinados á atención do menor: Tipoloxía e características 4. Instrumentos de control utilizados pola Administración en materia de servizos sociais de menores 4.1. A autorización administrativa 4.2. A acreditación 4.3. Potestades de vixilancia e inspección
Situacións específicas de desprotección de menores: Menores estranxeiros non acompañados. Menores pertencentes a minorías étnicas.	1. Conceptualización sobre os menores estranxeiros. Menores migrantes. Menores non acompañados. Orixe do fenómeno. Perfil. Protocolo de actuación policial, social, sanitaria e educativa. Intervención social: dificultades e reflexións. 2. Definición de Menores pertencentes a minorías étnicas. Problemáticas específicas. Intervención social, sanitaria y educativa con Menores pertencentes a minorías étnicas. Problemas e reflexións

Planificación

	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Lección maxistral	28	0	28
Resolución de problemas de forma autónoma	0	73	73
Estudo de casos	0	74	74
*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.			

Metodoloxía docente

	Description

Lección maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Resolución de problemas de forma autónoma	Actividade na que se formulan problemas e/ou exercicios relacionados coa materia. O estudante debe desenvolver as solucións axeitadas ou correctas mediante a aplicación de procedementos de transformación da información dispoñible e a interpretación de resultados.
Estudo de casos	Proba na que un estudante debe analizar un feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse en procedementos alternativos de solución.

Atención personalizada

Methodologies	Description
Resolución de problemas de forma autónoma	Consiste en actividades nas que se formulan problemas e/ou exercicios relacionados coa materia. O estudante debe desenvolver as solucións axeitadas ou correctas mediante a aplicación de procedementos de transformación da información dispoñible e a interpretación de resultados. Isto é o alumnado resolverá por si mesmo os exercicios que lle encomende cada docente producto da lectura ou análise de textos, casos, etc. Os docentes estarán a disposición do alumnado para calquera dúbida en horario de titoría (en despacho presencial ou virtual a través do Campus remoto) e/ou por correo electrónico.
Estudo de casos	Proba na que un estudante debe analizar un feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse en procedementos alternativos de solución. Os docentes estarán a disposición do alumnado para calquera dúbida en horario de titoría (en despacho presencial ou virtual a través do Campus remoto) e/ou por correo electrónico.

Avaliación

	Description	Qualification	Training and Learning Results
Lección maxistral	Pola asistencia á exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.	40	
Resolución de problemas de forma autónoma	Pola resolución axeitada de Actividade na que se formulan problemas e/ou exercicios relacionados coa materia. O estudante debe desenvolver as solucións axeitadas ou correctas mediante a aplicación de procedementos de transformación da información dispoñible e a interpretación de resultados.	30	A1 B3 C1 A2 B6 C2 A3 B7 C3 A4 B9 C4 A5 B10 C5 B12 C6 C7 C8
Estudo de casos	Pola resolución axeitada de Actividade na que se formulan cómo interpretar e resolver un caso relacionado coa materia. O estudante debe desenvolver as solucións axeitadas ou correctas mediante a aplicación de procedementos de transformación da información dispoñible e a interpretación de resultados.	30	A1 B1 C1 A2 B2 C2 A3 B5 C3 A4 B8 C4 A5 B11 C5 C6 C7 C8

Other comments on the Evaluation

A) ALUMNADO SISTEMA DE AVALIACIÓN CONTINUA:

1º Para que o alumno/a sexa avaliado polo sistema de avaliación continua deberá asistir, como mínimo, ao 75% das sesións da materia. O alumno/a que puntualmente por motivos imprevisibles e debidamente xustificados non poida completar esta porcentaxe de asistencia, deberá comunicalo por escrito ao respectivo/a coordinador/a da materia, neste Módulo a Carmen Verde Diego, **carmenverde@uvigo.gal** quen valorará se a puntual falta de asistencia pode ser suplida polos métodos de avaliación que se lle indiquen.

2º Pola asistencia a clase o alumno/a poderá obter ata un 40% da cualificación final. A porcentaxe restante da cualificación final resultará da resolución de problemas de forma autónoma (30% da nota) e do estudo de casos (30%) que establecerá o profesorado baixo a supervisión do Coordinador/a da materia.

3º Na convocatoria extraordinaria, o alumno/a deberá entregar os traballos ou actividades esixidas na materia ao longo do curso e, ademais, terá que presentarse a unha proba final, teórica e/ou práctica que lle indicará o coordinador/a da materia.

B) ALUMNADO SISTEMA DE AVALIACIÓN NON CONTINUA: O alumno/a que non asista ao mínimo do 75% das sesións da materia e que, no seu caso, non xustifique debidamente a falta de asistencia puntual e imprevisible, poderá obter o 100% da cualificación realizando unha proba final de avaliación, teórica e/ou práctica, que lle indicará o coordinador/a da materia, na convocatoria ordinaria e/ou extraordinaria fixada ao efecto, ademais de entregar os traballos ou actividades esixidas na materia ao longo do curso, se así llo indicara o coordinador/a da materia.

C) PROBAS DE AVALIACIÓN: As datas e horarios das probas de avaliación especifícanse no calendario que para o curso aprobe ao efecto a Comisión Académica do Máster, que se publican na páxina web do título.

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

Navarro Pérez, J.J. y Mestre Escrivá, Mª V, **El marco global de atención al menor. Prácticas basadas en la evidencia, reflexiones y experiencias de éxito.**, 1, Tirant Humanidades, 2015

Pérez Cosín, J.V., Navarro Pérez, J.J. y Uceda Maza, F.X.(, **Propuestas de intervención socioeducativa con las adolescencias**, 1, Nau LLibres, 2010

Gaitán, L., **De menores a protagonistas. Los derechos de los niños en el Trabajo social.**, Impuls a la Accio Social y Consejo General del Tra, 2014

PICORNELL LUCAS, A., **La infancia en desamparo**, Nau LLibres, 2006

Martínez Novoa, Marta, **Familias que duelen sin queres**, ISBN, 978-84-08-31447-9, 1, Zenith, 2026

Cazón Menéndez, Marta, **Solos : niños migrantes relatos desde Bélgica**, 15, Biblioteca Comillas. Ciencias Sociales, 2026

Complementary Bibliography

Recomendacións

Other comments

A Bibliografía específica será entregada por cada docente na súa sesión.
O plaxio non está permitido, e o emprego de ferramentas de IA nas actividades de avaliación desta materia deberá axustarse a un uso responsable, ético e transparente, conforme á Normativa que estableza a UVigo.

IDENTIFYING DATA				
La Mediación como Medio de Solución de Conflictos con Menores				
Subject	La Mediación como Medio de Solución de Conflictos con Menores			
Code	V08M042V01203			
Study programme	Máster Universitario en Menores en Situación de Desprotección y Conflicto Social			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	6	Mandatory	1	2c
Teaching language	Castellano Gallego			
Department	Análisis e intervención psicosocioeducativa Derecho público			
Coordinator	Fernández Fustes, María Dolores			
Lecturers	Fernández Fustes, María Dolores Otero Otero, Blanca Vázquez Figueiredo, María José Vázquez Pérez, Raquel			
E-mail	dfustes@uvigo.es			
Web				
General description	En esta materia se estudia la mediación como método extrajudicial de solución de conflictos, analizándose sus ámbitos de aplicación relacionados con los menores: la mediación familiar, la mediación escolar y la mediación con menores infractores			

Resultados de Formación y Aprendizaje
Code

Resultados previstos en la materia	
Expected results from this subject	Training and Learning Results

Contenidos
Topic
1. Consideraciones generales sobre la mediación. 1.1. Principios de la mediación. 1.2. El mediador. 1.3. Procedimiento de mediación.
2. La mediación en el ámbito familiar.
3. La mediación escolar.
4. La mediación con menores infractores.

Planificación			
	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Lección magistral	13	35	48
Estudio previo	0	39	39
Estudio de casos	8	32	40
Examen de preguntas objetivas	1	10	11
Resolución de problemas y/o ejercicios	2	10	12
*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.			

Metodologías	
	Description
Lección magistral	Exposición por parte del profesor de los contenidos sobre la materia objeto de estudio, bases teóricas y/o directrices de un trabajo, ejercicio o proyecto a desarrollar por el estudiante.
Estudio previo	Busca, lectura y estudio de bibliografía, legislación y jurisprudencia, que se realizará de forma autónoma por parte del alumnado.
Estudio de casos	Análisis de un hecho, problema o caso real con la finalidad de conocerlo, interpretarlo, resolverlo, generar hipótesis, contrastar datos, reflexionar, completar conocimientos, diagnosticarlo y entrenarse en procedimientos alternativos de solución.

Atención personalizada	
Methodologies	**Description**
Lección magistral	Se atenderán las consultas de los estudiantes relacionadas con las dudas y cuestiones que se les susciten en relación con los contenidos de la materia. Las tutorías se podrán realizar tanto presencialmente como mediante la utilización de medios no presenciales -fundamentalmente, los despachos virtuales de los profesores de la Universidade de Vigo y correos electrónicos, foros y otros medios telemáticos-.
Estudio de casos	Se atenderán las consultas de los estudiantes relacionadas con las dudas y cuestiones que se les susciten en relación con los contenidos de la materia. Las tutorías se podrán realizar tanto presencialmente como mediante la utilización de medios no presenciales -fundamentalmente, los despachos virtuales de los profesores de la Universidade de Vigo y correos electrónicos, foros y otros medios telemáticos-.
Estudio previo	Se atenderán las consultas de los estudiantes relacionadas con las dudas y cuestiones que se les susciten en relación con los contenidos de la materia. Las tutorías se podrán realizar tanto presencialmente como mediante la utilización de medios no presenciales -fundamentalmente, los despachos virtuales de los profesores de la Universidade de Vigo y correos electrónicos, foros y otros medios telemáticos-.

Evaluación			
	Description	Qualification	Training and Learning Results
Lección magistral	Por la asistencia a la exposición por parte del profesor de los contenidos sobre la materia objeto de estudio, bases teóricas y/o directrices de un trabajo, ejercicio o proyecto a desarrollar por el estudiante	40	
Examen de preguntas objetivas	Pruebas para la evaluación de competencias adquiridas que incluyen preguntas cerradas con diferentes alternativas de respuestas. El alumnado selecciona una respuesta entre un número limitado de posibilidades.	30	
Resolución de problemas y/o ejercicios	Prueba en la que el alumno debe solucionar una serie de problemas y/o ejercicios en un tiempo/condiciones establecido/as por el profesor. De esta manera, el alumno debe aplicar los conocimientos que ha adquirido.	30	

Other comments on the Evaluation

1. Primera oportunidad (mayo/junio):

A) Evaluación continua:

Para que el alumnado sea evaluado por evaluación continua debe asistir como **mínimo al 75% de las sesiones de la asignatura**. El estudiante que por motivos imprevisibles y justificados debidamente no pueda completar ese porcentaje de asistencia, deberá comunicarlo por escrito al respectivo/a coordinador/a de la asignatura, y este/a valorará si la puntual falta de asistencia puede ser suplida por los métodos de evaluación que se le indiquen.

Por la **asistencia y participación activa** en la clase el estudiante podrá obtener hasta un **40% de la calificación final**. El **60% restante de la calificación final** resultará de la evaluación de las actividades establecidas en la Guía docente de la materia:

1. Una **prueba de preguntas objetivas**, que representa el **30% de la calificación final**.
2. Un **estudio de casos**, que representa el **30% de la calificación final**.

B) Evaluación Final (sin evaluación continua):

El alumnado que no pueda ser evaluado por evaluación continua, podrá obtener el 100% de la calificación, realizando para ello:

1. Una **prueba teórica**, que consistirá en una **prueba tipo test**, que supondrá el **50% de la nota final**.
2. Una **prueba práctica,** que consistirá en la **resolución de un supuesto práctico**, que representará otro **50% de la nota final**.

2. Segunda oportunidad:

El alumnado deberá entregar los trabajos o actividades exigidas en la materia a lo largo del curso y además deberá

presentarse a una prueba final, teórica y práctica.

1. La **prueba teórica** consistirá en una **prueba tipo test**, que supondrá el **50% de la nota final**.
2. La **prueba práctica** consistirá en la **resolución de un supuesto práctico**, que representará otro **50% de la nota final**.

Las fechas y horarios de las pruebas de evaluación se especificarán en el calendario que apruebe al efecto, si procede, la comisión académica del máster, para el presente curso académico, que se publican en la página web del título.

OTRAS INDICACIONES

Las calificaciones se publicarán en la plataforma interna o aula virtual oficial de la Universidade de Vigo, con acceso limitado al profesorado de la materia y al alumnado matriculado.

De resultar preciso, por motivos excepcionales, modificar o concretar los métodos de evaluación señalados en la guía, tales modificaciones se publicarán en el mismo soporte telemático.

En caso de que sea necesario realizar a uno o varios estudiantes cualquiera de las pruebas en fecha distinta de las previstas en el cronograma o en el calendario oficial, podrá sustituirse por un examen oral sobre el contenido objeto de evaluación.

En todos los casos, las pruebas realizadas permitirán evaluar los resultados de aprendizaje.

Fuentes de información
Basic Bibliography
SOLETO MUÑOZ, H.; OTERO PARGA, M., **Mediación y solución de conflictos: habilidades para una necesidad emergente**, última edición
BARONA VILAR, S., **Mediación penal: fundamentos, fines y régimen jurídico**, última edición
GONZÁLEZ PILLADO, E, **Mediación con menores infractores en España y países de su entorno**, última edición
SOLETO MUÑOZ, H., **Mediación y resolución de conflictos: técnicas y ámbitos**, última edición
BARONA VILAR, S., **Mediación en asuntos civiles y mercantiles en España : tras la aprobación de la Ley 5/2012, de 6 de julio, de mediación en asuntos civiles y mercantiles**, última edición
PILLADO GONZÁLEZ, E., **Mediación familiar**, última edición
Complementary Bibliography
LUQUIN BERGARECHE, R., **Teoría y práctica de la mediación familiar intrajudicial y extrajudicial en España**, última edición
GORDILLO SANTANA, L. F., **La Justicia restaurativa y la mediación penal**, última edición
RÍOS MARTÍN, J. C., **La Mediación penal y penitenciaria: experiencias de diálogo en el sistema penal para la reducción de la violencia y el sufrimiento humano**, última edición
Consejo General del Poder Judicial, **La Mediación civil y penal: un año de experiencia,**, última edición
BOUCHÉ PERIS, J. H., HIDALGO, F., **Mediación y orientación familiar**, última edición
BERNAL SAMPER, T., **La Mediación : una solución a los conflictos de ruptura de pareja**, última edición
GARCIANDÍA GONZÁLEZ, P., **Sobre la mediación penal**, última edición
Aranzadi-Westlaw,

Recomendaciones

IDENTIFYING DATA				
Traballo de Fin de Máster				
Subject	Traballo de Fin de Máster			
Code	V08M042V01204			
Study programme	Máster Universitario en Menores en Situación de Desprotección e Conflito Social			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	12	Mandatory	1	2c
Teaching language	Castelán			
Department	Dereito privado			
Coordinator	Estévez Abeleira, Teresa Dolores			
Lecturers	Estévez Abeleira, Teresa Dolores			
E-mail	estevez.abeleira@uvigo.es			
Web				
General description	Nesta materia o/a alumno/a, baixo a dirección do/a titor/a que se lle asignará, deberá elaborar, presentar e defender un traballo de investigación inédito ou orixinal, relativo a algún dos temas sobre os que versa o Máster.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Code	
A1	Posuír e comprender coñecementos que acheguen unha base ou oportunidade de ser orixinais no desenvolvemento e/ou aplicación de ideas, adoito nun contexto de investigación.
A2	Que os estudantes saiban aplicar os coñecementos adquiridos e a súa capacidade de resolución de problemas en contornos novos ou pouco coñecidos dentro de contextos máis amplos (ou multidisciplinares) relacionados coa súa área de estudo.
A3	Que os estudantes sexan capaces de integrar coñecementos e se enfrontar á complexidade de formular xuízos a partir dunha información que, sendo incompleta ou limitada, inclúa reflexións sobre as responsabilidades sociais e éticas vinculadas á aplicación dos seus coñecementos e xuízos.
A4	Que os estudantes saiban comunicar as súas conclusións, e os coñecementos e razóns últimas que as sustentan, a públicos especializados e non especializados dun xeito claro e sen ambigüidades.
A5	Que os estudantes posúan as habilidades de aprendizaxe que lles permitan continuar estudando dun xeito que terá que ser, en grande medida, autodirixido e autónomo.
B1	capacidade de síntesis e análisis
B2	capacidade de aprender de forma autónoma
B3	capacidade de xestión da información
B4	capacidade de organizar e planificar
B5	capacidade de resolver problemas de forma efectiva
B6	capacidade de argumentar e rebatir ideas, aplicando un pensamento crítico e lóxico
B7	capacidade de investigar de forma colaborativa
B8	preocupación pola calidade
B9	comportarse de forma ética e con responsabilidade social como cidadán e como investigador
B10	comunicarse de manera efectiva no ámbito académico e investigador
B11	traballar desde unha perspectiva comparada, manexando información comparada e interdisciplinar
B12	capacidade de captar e aproveitar con eficiencia os recursos destinados á investigación
C1	Capacidade de comprender sistemáticamente a situación xurídica e social dos menores desprotexidos e en conflito social
C2	Capacidade de facer unha avaliación e análise crítica da normativa vixente e dos mecanismos de intervención psico-social aplicables ós menores desprotexidos e en conflicto social
C3	Capacidade de aplicar os coñecementos adquiridos e de resolver problemas que afectan ós menores desprotexidos e en conflito social, dende una perspectiva interdisciplinar
C4	Dominar habilidades e métodos de investigación específicamente relacionados cos menores desprotexidos e en conflito social
C5	Capacidade de concebir, deseñar e por en práctica, con seriedade académica, un proceso de investigación no ámbito dos menores desprotexidos e en conflito social
C6	Capacidade de comunicar e compartir coa comunidade académica e a sociedade en xeral os resultados da investigación para o su aprovechamiento efectivo
C7	Capacidade de facer unha análise crítica e debatir en foros de carácter científico e investigador propostas e ideas novas xurdidas no referido ámbito de estudo
C8	Capacidade de incentivar e impulsar en contextos académicos e profesionais a investigación no ámbito dos menores desprotexidos e en conflito social

Resultados previstos na materia			
Expected results from this subject	Training and Learning Results		
O traballo de Fin de Máster deberá verificar a adquisición polo estudiante de todas as competencias previstas para a obtención do Título, de xeito que acredite a súa capacidade de elaborar, presentar e defender un traballo de investigación inédito ou orixinal, relativo a algún dos temas sobre os que versa o Máster.	A1 A2 A3 A4 A5	B1 B2 B3 B4 B5 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12	C1 C2 C3 C4 C5 C6 C7 C8

Contidos	
Topic	
Ofreceráse ao longo do curso ao estudiante unha lista de temas sobre os que poderá versar o seu Traballo Fin de Máster (en todo caso, relativos aos contidos do Máster) co correspondente titor/a, a fin de que poida escoller o que resulte do seu interés, segundo as prioridades e criterios concretos que no seu momento se determinen.	Elección de título de TFM conforme a certos criterios e elaboración e defensa en algunha das convocatorias oficiais.

Planificación			
	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Traballo tutelado	10	290	300
*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.			

Metodoloxía docente	
	Description
Traballo tutelado	O estudante, de maneira individual, e coas correspondentes titorías personalizadas, elabora o seu Traballo de Fin de Máster. Esta actividade inclúe: - Recopilación, descripción e análise de fontes e bibliografía - Titorías co titor académico - Realización do Traballo de Fin de Máster - Presentación e defensa do traballo Na elaboración do TFM se aplicará a normativa para a elaboración do Traballo de Fin de Máster vixente e publicada na web do título.

Atención personalizada	
Methodologies	**Description**
Traballo tutelado	Cada estudiante estará a cargo de, alomenos, un/unha titor/a, que hará un seguimiento da elaboración do Traballo Fin de Máster ata a súa defensa pública e atendendo ás disposicións contidas na normativa para a elaboración dos Traballos Fin de Máster en Menores en situación de desprotección e conflito social. CALENDARIO DE ELABORACIÓN DE TFM: - Primera reunión con o titor/a: se recomienda que teña lugar nos 15 días seguintes á comunicación da asignación dos títulos de TFM. - Entrega do esquema o estructura do traballo proxectado ao titor/a: cuando o determine o titor/a. Se recomienda que se haga, aproximadamente, 4 meses antes da data en que pretenda defenderse o TFM. - Revisión da primeira elaboración (borrador): cando o determine o titor/a. Se recomienda que se haga, aproximadamente, 2 meses antes da data en que pretenda defenderse o TFM. - Entrega definitiva do traballo ao titor/a: cando o determine o titor/a. En todo caso, cunha antelación mínima de 15 días á data do depósito do TFM. - Depósito do TFM: entrega do TFM á coordinadora da asignatura TFM nas datas que se aprueben para as diferentes convocatorias pola Comisión académica, e cumprindo as formalidades exixidas. - Defensa do TFM: nas datas e ante os tribunais aprobados na Comisión académica do Máster. Os titores/as se reservan o dereito a non asumir o inicio da supervisión do TFM do/a alumno/a asignado/a nunha data próxima á fixada poa Comisión académica do Máster para o depósito do TFM en cada una das convocatorias de defensa. O incumprimento polo/a alumno/a do calendario de obrigas establecidas polo titor/a do TFM permite ao titor/a valorar no continuar coa supervisión do TFM para súa defensa nas diferentes convocatorias.

Avaliación

	Description	Qualification	Training and Learning Results		
Traballo tutelado	Celebrado o acto de presentación pública do TFM, o Tribunal avaliador deliberará sobre a cualificación tomando en consideración a calidade do contido do TFM, así como a propia exposición, en particular, a claridade expositiva e a capacidade de debate e defensa argumental do/a alumno/a. Na avaliación aplicaranse os seguintes criterios: 1.- Informe do/a titor/a: Ata 2 puntos. 2.- Calidade do contido: Ata 3 puntos. 3.- Exposición, debate e defensa argumental: Ata 5 puntos. Aos efectos da ponderación do apartado 1 o/a titor/a deberá emitir unha puntuación numérica sobre base 10. A cualificación final será a resultante da media aritmética das notas atribuídas por cada un dos membros do Tribunal avaliador máis a ponderación da nota do apartado 1. Na elaboración, depósito e defensa do TFM se aplicará a normativa para a elaboración do Traballo de Fin de Máster vixente e publicada na web do título. O uso fraudulento e pouco ético da Intelixencia Artificial na elaboración do TFM é un fraude académico.	100	A1 A2 A3 A4 A5	B1 B2 B3 B4 B5 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12	C1 C2 C3 C4 C5 C6 C7 C8

Other comments on the Evaluation

Serán aplicables na segunda convocatoria os mesmos criterios expostos para a primeira convocatoria.

As datas de depósito e defensa do Traballo Fin de Máster serán as aprobadas pola Comisión académica do Máster para o curso.

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

Complementary Bibliography

A que localice o propio alumno/a, ademáis da facilitada polo tutor/a,

Recomendacións

Subjects that it is recommended to have taken before

Medidas de Protección do Menor en Situación de Risco e Desamparo/V08M042V01102
Adopción Nacional e Internacional de Menores/V08M042V01103
A Mediación como Medio de Solución de Conflitos con Menores/V08M042V01203
Marco Normativo da Protección do Menor/V08M042V01101
Proceso Penal de Menores/V08M042V01201
A Intervención Socio-Educativa con Menores en Situación de Risco, Desprotección e Conflito Social/V08M042V01202
Procedementos Civís e Protección de Menores. Xurisdición Voluntaria e Contenciosa/V08M042V01104
O Menor como Infractor/V08M042V01106
O Menor como Vítima de Feitos Delitivos/V08M042V01105

Other comments

Para a avaliación do Traballo Fin de Máster, o alumno/a deberá, previamente, facer o depósito do mesmo segundo as indicacións do coordinador/a da materia. En todo caso, ao realizar o depósito, o alumno/a deberá entregar a solicitude de defensa na convocatoria da súa elección, o informe do seu titor/a debidamente asinado e coa cualificación outorgada en base dez, así como o extracto do expediente académico que acredite ter superadas todas as materias do máster, a excepción da materia "Traballo Fin de Máster". Así mesmo, deberá enviar o Traballo Fin de Máster en formato pdf segundo as indicacións do coordinador/a da materia.